10 נומ' 1960

50-טער יאָרצײַט פֿון שאָלעם-אַלייכעם

וועגן שאָלעם-אַלייכעמס בריוו צו יו. פּינוסן

שאָלעם־אַלייכעם האָט אַמאָל פאַרטראַכט אָנצושרײַבן אַ טרילאָגיע מיט איין אַלגעמיינעם נאָמען: „מײַסעס אָן אַ סאָף". ווי באַוווּסט, האָט ער די דאָזיקע טרילאָגיע ניט פאַרענדיקט. עס זײַנען פאַרבליבן בלויז צוויי מײַסעס — די באַרימטע געשיכטע מיטן „פּאַרקישעפטן שנײַדער", וואָס האָט צוערשט טאַקע געהייסן „אַ מײַסע אָן אַן עק", און די דערציילונג „אויפֿלעמהאבע (אַ מײַסע מיט אַ מעס)". פאַר דער דריטער מײַסע האָט שאָלעם־אַלייכעמען, ווײַזט אויס, אויסגעפעלט... „מאַטעריאַל". איז אָט — דאָס לעבן אַליין, אַזוי צו זאָגן, האָט פאַרשריבן די דריטע מײַסע...

די דריטע מײַסע — דאָס איז די געשיכטע פון שאָלעם־אַלייכעמס בריוו צו זײַן ערשטן רוסישן איבערזעצער, צו פּינוסן.

יולי יאָסיפּאָוויטש פּינוס איז ניט געווען, אַף וויפל אונדז איז באַוווּסט, קיין פּראָפעסיאָנעלער איבערזעצער. ער איז געווען אַ מעדיצין־דאָקטער. ער האָט אָבער ליב געהאַט שאָלעם־אַלייכעמס ווערק און טאַקע דעם אויטאָר גופא. אַזוי, אַז ווען דער היסטאָריקער מאַרעק האָט אים אויפגעגעבן די אידיי צו איבערזעצן שאָלעם־אַלייכעמס ווערק, האָט ער גערן אײַנגעשטימט. פּינוסעס ליבע צום אויטאָר האָט דער ערשטער אָפּגעמערקט מ. גאָרקי אין זײַן באַוווּסטן בריוו וועגן דעם ערשטן באַנד פון שאָלעם־אַלייכעמס געזאַמלטע ווערק אין רוסיש.

שוין נאָך דער אָקטיאַבער־רעוואָליוציע, ווען שאָלעם־אַלייכעם האָט שוין ניט געלעבט און פּינוס איז געווען נענוג באַלאָדן מיט אַרבעט לויט זײַן ספּעציאַליטעט, האָט ער געוואָלט ברענגען צו אַ טאַכלעס שאָלעם־אַלייכעמס בריוו צו אים אין די יאָרן פון זייער צוזאַמענאַרבעט. פאַרשטייט זיך, אַז ניט אַלץ האָט זיך בײַ פּינוסן אויפגעהיט. אָבער דאָך האָט עס באַטראָפן אַ גאַנץ היפשע קאָלעקציע.

יולי יאָסיפּאָוויטש איז געפאַלן אַף אַ גוטן געדאַנק: ער האָט איבערגעגעבן די דאָזיקע ווערטפולע מאַטאָנע אין אַרכיוו פונעם דעמלטיקן ייִדסעקטאָר פון דער ווײַסרוסישער וויסנשאַפט־אַקאַדעמיע אין מינסק. און דאָ זײַנען די בריוו און מאַטעריאַלן גלײַך אַרײַנגעפאַלן אין די הענט פון אַ קאָמפּעטענטן מענטשן — דעם באַוווּסטן ליטעראַטור־היסטאָריקער מאַקס עריק. אין עריקס אַרבעט וועגן אָט דעם איניען זײַנען אָנגעגעבן אייניקע ביאָגראַפישע ...יעדיעס וועגן דעם איבערזעצער גופא, וועגן זײַן דעמ... טיקער טעטיקײַט, וועגן זײַן ווין־אָרט[1].

פּינוסעס קאָלעקציע באַשטייט ניט בלויז פון בריוו. ח... איז אויך בײַגעלייגט אַ וואַריאַנט פון אַ פאָרוואָרט צו דע... רוסישער אויסגאַבע פון שאָלעם־אַלייכעמס ווערק. ... געפינען זיך דאָ, כוץ דעם: אַ קאָפּיע פון גאָרקיס ... מאָנטן בריוו, אַ קאָפּיע פון אַ בריוו פון אַן איבערזעצ... צו שאָלעם־אַלייכעמען און פון שאָלעם־אַלייכעמען (אי... טערגעשריבן מ. ראַבינאָוויטש) צו אַן איבערזעצערן אי... אַנד.

פון זינט מאַקס עריק האָט באַשריבן און אַנאַליזירט ... קאָלעקציע, איז אַדורך אַ לענגערע צײַט. שוין האַרט ערע... דער מילכאָמע איז זי דורכן אויטאָר פון אָט די שורו... קימאַט אינגאַנצן געווען צוגעגרייט צום דרוק. די בריו... זײַנען איבערגעזעצט געוואָרן אין ייִדיש און באַזאָרגט מיט... געהעריקן וויסנשאַפטלעכן אַפּאַראַט. אין אַזאַ צושטאַנ... זײַנען די קאָפּיעס פון די בריוו צוזאַמען מיט די אָריגי... נאַלן איבערגעגעבן געוואָרן דעם ליטעראַטור־פאָרשער אי... גורשטיין אַף רעדאַקציע.

אַזוי־אַרום איז שוין ערעוו דער מילכאָמע די פּינוס... קאָלעקציע געווען אין מאָסקווע אין אַ זיכער אָרט.

ווען גורשטיין איז צוגעטראָטן צום רעדאַגירן די בריו... האָט ער זיך פאַרבונדן מיט יולי יאָסיפּאָוויטש פּינוס... וועלכער האָט זיך באַלד אָפּגערופן מיט אַ קורץ בריוועל... שוין דאַן האָט אונדז גורשטיין געשריבן, אַז דער נאָמ... און פאָטערנאָמען פון פּינוסן אין מ. עריקס אַרבעט אי... אַ ביסל פאַרגרײַזט (דאָרט הייסט ער יודע אָסיפּאָ... וויטש). אָט דעם בריוו פּינוסעס פון 1937 איז קעדײַ ... פובליקירן. דאָס איז דאָך דער לעצטער בריוו, וואָס מי... פאַרמאָגן פון שאָלעם־אַלייכעמס רוסישן איבערזעצ... וועלכער האָט אָפּגעשפּילט אַזאַ וויכטיקע ראָליע אין ש... לעם־אַלייכעמס ערשטן אַרויסטאָר פאַרן ברייטן ניט־ייִדיש... לייענער, — אין דעם „אָקעאַן פון דער רוסישער ליט... ראַטור".

אָט איז דער בריוו (מיר גיבן אים אין אַ ייִדיש... איבערזעצונג).

---

1 זע מ. ע ר י ק. שאָלעם־אַלייכעם און זײַן איבערזעצ... („צײַטשריפט" נומ. 5, 1931).

סטאַלינגראַד, 1937, III. 24.

כאָשעווער כאַווער גורשטיין!

מיט צופרידנקײַט וועל איך ענטפערן ... ווי ווײַט נאָר כ'וועל בעקויעך זײַן. זינט ... כ'האָב געאַרבעט איבער די איבערזעצונג... זייער אַ סאַך יאָרן. פיל זאַכן זײַנען שוי... וויקאָרן, און איך בין ניט אינגאַנצן זיכע... נען אַלץ צוריק אויפשטעלן. דערווײַל קאָ... אַז אַ טייל בריוו האָט, בײַס שאָלעם־אַל... קראַנק, געשריבן זײַן טאָכטער, אונטער... עפּשער קאָנט איר זיך פאַרבינדן מיט ... בײַ איר עפּעס וואָס.

יעדנפאַלס קאָנט איר פולשטענדיק ... מיר.

מײַן אַדרעס איז דער פריערדיקער: סטאַלינגראַד, וואָלאָדאַרסקי־גאַס, 10. ... וויטש פּינוס. מיט אַכטונג.

(אונטערשרי...

מאַקס עריק, וועלכער האָט דער ערי... שריבן די דאָזיקע קאָלעקציע, האָט אָנגע... בײַ הײַנטיקן טאָג געפינט זיך אין מאַנ... באַם אינסטיטוט פון רוסישער ליטעראַט... אין לענינגראַד — 123 בריוו. דאָס דער... מיט, וואָס אייניקע בריוו און מאַטעריאַ... ניקט אונטער איין נומער.

אַגעוו, אין אַרכיוו איז ניט אומעטו... כראָנאָלאָגישער סיידער פון די בריוו.

אין אַ בריוו פון 16 (29) נאָיאַבער ... זעצער רעדט שאָלעם־אַלייכעם וועגן דע... כאַראַקטער פון זײַנע בריוו. ריין־געש... האָבן מיר דערווײַל אינגאַנצן ניט אײַנגע... דזער פובליקאַציע. די מערהײַט בריוו ... געקוקט אַף זייער „געשעפטלעכן" כאַ... באַדײַטנדיקן ליטעראַרישן און פרינציפּ... זײַנען פאַראַן אַ ריי שאָלעם־אַלייכעמס ... צונגען פון זײַנע ווערק, פּראָבלעמען פ... איבערזעצונגען, אַלגעמיין־ליטעראַרישע ... פון ליטעראַרישן שטייגער, עלעמענטן ... הומאָר אאַוו.

פאַר אונדזער פובליקאַציע האָבן מיר ... קליבן בלויז דרײַצן בריוו פון יענע, ... גרעסערן ליטעראַטור־היסטאָרישן ווערט.

י י ס ר אָ ע ל ס ע...

ערשטער בריוו

...chem
...inowitz
Nervi (Italia)

[שטעמפּל...

910 .I/3, נומ. 2331.

ליבנסווירדיקער פרײַנט פּינוס!

איך בין שטאַרק צופרידן, וואָס מיר ... סאָף, דורכגעקומען, און איך באַדויער ...

---

1 די בריוו פלעגט שרײַבן ניט איין ס... זאָגט, נאָר צ ו ו יי — עמאַ און ליאַלי. ... בריוו, געשריבן אונטער שאָלעם־אַלייכעמ... זײַן זון מישע צו איינער אַן איבערזעצער...

2 ענלעכע שטעמפּלען זײַנען פאַראַן ...

סטאַלינגראַד, 1937, III. 24.

כּאַשעווער כאַווער גורשטיין!

מיט צופרידנקייט וועל איך ענטפערן אף אייַערע פראַגן, ווי ווייַט נאָר כ׳וועל בעקויעך זייַן. זינט יענער צייַט, ווען כ׳האָב געאַרבעט איבער די איבערזעצונגען, איז פאַרלאָפן זייער א סאַך יאָרן. פיל זאַכן זייַנען שוין אָפּגעמעקט פון זיקאָרן, און איך בין ניט אינגאַנצן זיכער, אז כ׳וועל קאָנען אַלץ צוריק אופשטעלן. דערווייַל קאָן איך בלויז זאָגן, אז א טייל בריוו האָט, בייַס שאָלעם־אַלייכעם איז געווען קראַנק, געשריבן זייַן טאָכטער, אונטער זייַן דיקטאַנט[1]. עפּשער קאָנט איר זיך פאַרבינדן מיט איר און באַקומען בא איר עפּעס וואָס.

יעדנפאַלס קאָנט איר פולשטענדיק אויסרעכענען אף מיר.

מייַן אַדרעס איז דער פריערדיקער:

סטאַלינגראַד, וואָלאָדאַרסקי־גאַס, 10. דר. יולי יאָסיפאָוויטש פּינוס. מיט אכטונג.

(אונטערשריפט) (יו. פינוס).

מאַקס עריק, וועלכער האָט דער ערשטער געגווי באַשריבן די דאָזיקע קאָלעקציע, האָט אָנגעציילט 138 בריוו. בא הייַנטיקן טאָג געפינט זיך אין מאַנוסקריפּטן־אָפּטייל באַם אינסטיטוט פון רוסישער ליטעראַטור (פּושקין־הויז) אין לענינגראַד — 123 בריוו. דאָס דערקלערט זיך דערמיט, וואָס אייניקע בריוו און מאַטעריאַלן זייַנען פאַררעגיסטרירט אונטער איין נומער.

אגעוו, אין אַרכיוו איז ניט אומעטום אופגעהיט דער כראָנאָלאָגישער סיידער פון די בריוו.

אין א בריוו פון 16 (29) נאָיאַבער 1910 צום איבערזעצער רעדט שאָלעם־אַלייכעם וועגן דעם „געשעפטלעכן" כאַראַקטער פון זייַנע בריוו. ריין־געשעפטלעכע בריוו האָבן מיר דערווייַל אינגאַנצן ניט אייַנגעשלאָסן אין אונדזער פּובליקאַציע. די מערהייַט בריוו האָבן אָבער, ניט געקוקט אף זייער „געשעפטלעכן" כאַראַקטער, אויך א באַדייַטנדיקן ליטעראַרישן און פּרינציפּיעלן ווערט. דאָ זייַנען פאַראַן א רייַ שאָלעם־אַלייכעמס אייגענע אָפּשאַצונגען פון זייַנע ווערק, פּראָבלעמען פון קינסטלערישע איבערזעצונגען, אַלגעמיין־ליטעראַרישע פראַגן, שטריכן פון ליטעראַרישן שטייגער, עלעמענטן פון סאַטירע און הומאָר אאַוו.

פאַר אונדזער פּובליקאַציע האָבן מיר דערווייַל אָפּגעקליבן בלויז דרייַצן בריוו פון יענע, וועלכע האָבן א גרעסערן ליטעראַטור־היסטאָרישן ווערט.

יִסראָעל סערעבריאַני

ערשטער בריוו

Scholom-Aleichem
Solomon Rabinowitz
Cas. Post, 66, Nervi (Italia)

[שטעמפּל][2]

910, I/3/1, נום. 2331.

ליבנסווירדיקער פרייַנט פּינוס!

איך בין שטאַרק צופרידן, וואָס מיר זייַנען, סאָפּקאָלסאָף, דורכגעקומען, און איך באַדויער זייער, וואָס מיר האָבן עס פריער ניט געטאָן. מיר וואָלטן שוין געהאַט א בוך. נאָר בעסער שפּעטער, זאָגט די גמאָרע, איידער קיינמאָל. לאָמיר אריבערגיין גלייַך צום איניען.

בא מיר איז פאַראַן א פּאַרגעפּיל, אז אין אייַער פּערזאָן האָב איך געפונען דעם עמעסן איבערזעצער, דעררייקער, אויב איר וועט ווירקלעך פאָלגן מייַנע אָנווייַזונגען און זיך האַלטן בא מייַנע אינסטרוקציעס. אַלזאָ, אינסטרוקציע נום. 1. — פאָלגט ניט אונדזערע פאַרלעגער... זיי זייַנען גאָיִם[1], און דעריבער פאַרשטייען זיי אפילע ניט זייערע אייגענע אינטערעסן. זעצט איבער און זייַט מעסאַדער דעם מאַטעריאַל אזוי, ווי איך זאָג אייַך. איך לייג דאָ צו א באַזונדער צעטל פאַר אַלע דרייַ בענדער. דער טיטל, וואָס איר לייגט פאָר, — «Маленькие люди и их понятия» פּאַסט גיכער פאַר א שילערישער אַרבעט אף א טעמע, וואָס איז פאַרגעבן דורכן ליטעראַטור־ און שפּראַך־לערער אין גימנאַזיע. ווי עס ווייַזט אויס, האָט איר עס אַליין פאַרשטאַנען, ווייַל איר האָט זיך באַלד געכאַפּט און צוגעגעבן: „מע קאָן אָן די לעצטע ווערטער". יאָ, ריכטיק. מע קאָן אָן די לעצטע ווערטער. בא מיר וואָלט זיך באַקומען אזוי: «Маленькие люди с маленькими вожделениями». נאָר דאָס איז אויך איבעריק. ס׳איז גענוג פּאָשעט «Маленькие люди». איצט לאָמיר איבערגיין צו די קינדער־דערציילונגען, ווייַל „די קליינע מענטשעלעך" בלייַבן ניט געריירט ביזן צווייטן באַנד. עס האַנדלט זיך אין דעם, וואָס איך וויל דעביוטירן פאַרן רוסישן פּובליקום מיט עפּעס אזוינס, וואָס זאָל זייַן, אויב אפילע ניט זייער באַדייַטנדיקס, איז, יעדנפאַלס, אָריגינעלס. אייַך איז באַוווּסט, אז דאָס לעבן פון קינדער איז ביכלאַל אינטערעסאַנטער פון יעדן אַנדערן לעבנסשטייגער, און דאָס לעבן פון יִדישע קינדער — אַוואַדע. אייַך איז אויך באַוווּסט, אז קיינער פון מייַנע ברידער־שרייַבער האָט ניט געווידמעט אזויפיל אופמערקזאַמקייַט דער דאָזיקער וועלט, דער וועלט פון די יִדישע קינדער, וויפל איך. דאָס איז איינס; צווייטנס, דאָס, וואָס איר אַליין ווייַזט אָן, אז איר האָט שוין איבערגעזעצט ניט ווייניק פון די דאָזיקע דערציילונגען מייַנע. דריטנס, בעטן מיך די פאַרלעגער, איך זאָל צושיקן פאַרן ערשטן באַנד א ביסל א גרעסערע זאַך — א בויגן 8—10. איך האָב בא זיך געפונען אן איינציקן עקזעמפּליאַר פון א נייַעם באַדייַטנדיקן (לויט מייַן מיינונג) ווערק, וואָס א טייל פון דעם איז ניט לאַנג צוריק אָפּגעדרוקט געוואָרן אין רוסלאַנד, א טייל אין אַמעריקע, א טייל איז אפילע פאַרבליבן אין מאַנוסקריפּט. עס רופט זיך „די קסאָווים פון א יִנגל". עס באַשטייט פון 20 הומאָריסטישע דערציילונגען־באַשרייַבונגען, מיט וועלכע עס איז ניט מיעס אַרויסצוטרעטן פאַר אייראָפּע. די „קסאָווים" שיק איך נאָך הייַנט אַרויס רעקאָמענדירט אין „סאָווור. פּראָבלעמי". און איך בעט אייַך היטן זיי, ווי דאָס אויג אין קאָפּ, אַלס אן איינציקן עקזעמפּליאַר. ווען איר וועט איבערזעצן אַלע 20 דערציילונגען, זייַט זיך מטריעך טייקעף אָפּשיקן דעם אָריגינאַל רעקאָמענדירט צו מייַן יִדישן פאַרלעגער: י. לידסקי[2], נאַלעווקע, 36. וואַרשע.

[1] די בריוו פלעגט שרייַבן ניט איין טאָכטער, ווי פּינוס זאָגט, נאָר צוויי — עמאַ און ליאַלי. פאַראַן אויך א בריוו, געשריבן אונטער שאָלעם־אַלייכעמס דיקטאַנט, פון זייַן זון מישע צו איינער אן איבערזעצערן.

[2] ענלעכע שטעמפּלען זייַנען פאַראַן אף אַלע בריוו.

[1] די באַלעבאַטים פונעם פאַרלאַג „סאָווּרעמעניִע פּראָבלעמי", וואָס האָט אַרויסגעגעבן שאָלעם־אַלייכעמס ווערק אין רוסיש, זייַנען געווען צוויי יִדן — די ברידער סטאָליאַר.

[2] לידסקי יאַנקעוו (1868—1921).

„דער יונגער עמיגראנט“. איר וועט מיר גאר צעפאטערן דעם גאנצן פלאן. הייבט אן, ווי איך האב אייך נעכטן געשריבן. רופט אן אי דעם ערשטן אי דעם צווייטן באנד מיט איין אלגעמיינעם נאמען „די קינדער פון מכום“. בא אייך וועט זיין מאטעריאל אף צוויי בענדער. אויב ס'וועט ניט קלעקן, וועל איך צושיקן. אויב איר וועט קאנען, קוועטשט אריין אינעם ערשטן באנד כאטש דעם ערשטן טייל פון „שיר־השירים“; מיט דעם וועט זיך ענדיקן דער ערשטער באנד. איך וועל אייך זאגן אפן: איך האב מוירע פארן ערשטן באנד! שוין צופיל איילט איר זיך, כאטש ס'איז קענטיק, אז איר סטארעט זיך. היט זיך, דאס איז אונדזער דעביוט. דערקלערט די פארלעגער, אז פון דעם ערשטן באנד הענגט אפ דער ווערפאלג פון דער גאנצער אונטערנעמונג, וועלכע קאן זיין א גראנדיעזע. ניט פעוראל, איז מארט, וואס איז דער אומגליק? פון דער דערפאלגרייכער אויסגאבע פון ערשטן באנד הענגען אפ אונדזערע ווייטערדיקע באציונגען מיט זיי. גאט באהיט, אויב זיי וועלן מיר אין איילעניש קוילען דאס בוך. איך בין זיי ניט מעקאנע. איך ראט אייך באווייזן זיי דעם בריוו. איר שרייבט מיר גארניט, ווער רעדאגירט אייערע איבערזעצונגען. אדער קיינער רעדאגירט ניט? אוי, ס'וועט אייך ניט געשאנעוועט ווערן. היט זיך. עס וועט זיין א סקאנדאל סיי פאר אייך און סיי פאר מיר. „מענאכעם־מענדלס בריוו“ וועל איך אייך צושיקן ווערנאך. עס האט זיך באקומען א גאנץ בוך. איבערזעצן זיי איז נאך פרי. עס איז פאראן מאטעריאל פאר אייך אף צוויי יאר.

אייער ש.־אליינכעם

פינפטער בריוו

נערווי, 10. II. 9/22, נומ. 2337.

(א פאטשט־קארטל)

נארוואס האבן מיר דערציילט מענטשן, וועלכע האבן געזען «Утро России»[1], אז דארט זאל זיין אפגעדרוקט אן אנאנס וועגן דער באלדיקער דערשיינונג פונעם בוך „דער יונגער עמיגראנט“, אונטער מיין נאמען. שוין וועט זיינען אלע מיינע ווערטער און ביטעס געווען ארויסגעווארפן?! עס פארשאפט מיר זייער און זייער פיל אנמעסנעפעש, איך וויל ניט זען דאס בוך אונטער דעם ראזיקן טיטל.

אייער ש.־אליינכעם

[1] «Утро России» — א מאסקווער טעגלעכע בורזשואזע צייטונג, ארגאן פון די אזויגערופענע „פראגרעסיסטן“. אין איר איז געווען אפגעדרוקט אזא אנאנס: „שאלעם־אלייכעם.

דער ביכער־פארלאג „סאווערעמעניע פראבלעמי“ האט פארגענומען אן אויסגאבע פון שאלעם־אלייכעמס ווערק, אין אן אווטאריזירטער איבערזעצונג פון יידיש. אין דריי בענדער וועלן אריינגיין נאוועלן; אין די איבעריקע צוויי (בענדער) וועלן אריין די גרעסערע דערציילונגען „דער יונגער עמיגראנט“ און „קליינע מענטשעלעך“.

די ערשטע סעריע פון „מאטל פייסי דעם כאזנס“, געדרוקט אין „פריינד“ (1907), איז געווען באטיטלט „עמיגראנטן“. דעריבער איז גאר ניט צופעליק, וואס עס האט זיך באוויזן אזא אנאנס קעגן דעם ווילן פונעם מעכאבער, וועלכער לאכט אויס די „לעכערלעכע שטוסערייען וועגן שאלעם־אלייכעמען“.

פ. ס. ספעציעל געקראגן «Утро России» פארן 5־טן און איבערגעלייענט די זייער לעכערלעכע שטוסערייען וועגן שאלעם־אלייכעמען. אף פארקריפלען די ווירקלעכקייט זיינען די צייטונגען אומעטום גרויסע מייסטערס.

ש.־אלייכעם.

זעקסטער בריוו

נערווי, 10. (III. 1) II. 16, נומ. 2339 (ווייטלעך פון א בלאקנאט).

טייערער פינוס!

איך שרייב אייך אפפ ברעג פון מיטללענדישן יאם, ווו איך ארבעט ביכלאל. אהער האט מען מיר אויך אריבערגעפירט די פאטשט און אייער בריוו, וואס האט מיך זייער דערפרייט. ענדלעך, האט זיך געפונען א מענטש, וועלכער האט מיך פארשטאנען. שטעלט אייך פאר, מיט דער אידיי פון אלט־סלאווישע אויסדרוקן טראג איך זיך שוין ארום גאט ווייסט ווי לאנג. נאר קיינער פארשטייט מיך ניט. ווי גלענצנד עס וועט ארויסקומען בא טעוויען: «Как сказано в писании: «аще...» אאוו.

Old Church Slavonic

פארשטייט זיך, טעוויע דרייט איבער אף שריט און טריט. אויך בא אייך דארף ער איבערדרייען. אייך וועט נאך אויסקומען זיך באזארגן מיט עטלעכע טעאלאגישע ווערק. אין מאסקווע וועט איר זיי געפינען. אין ערגסטן פאל, קריגט א טילים, אבער פון א קירכלעך־סלאווישער אויסגאבע מיט רוסישער שריפט. איר פארשטייט? גוט, וואס איר האט זיך אנגעשטויסן אף דעם דאזיקן געדאנק. הערט קיינעם ניט. אידיאטן זיינען יענע, וועלכע גיבן מיט לאטייַנישן שריפט טאלמודישע אפאריזמען. גייט מיט אייער וועג. גוט וואלט זיין, ווען איר זאלט מיר צושיקן א מוסטער פון אייער טעוויען.

איצט וועגן דער אויסגאבע. פארוואס זאלט איר ניט גיין גלייך? נאכן ערשטן דעם צווייטן באנד?

צו וואס פריער מיטיקן און נאכדעם פרישטיקן? וואס פארא טשודאקעס עס זיינען אונדזערע פארלעגער! דאס איז איינמאל אוועק; צווייטנס, דאס, וואס צו די „קליינע מענטשעלעך“ רעכנט איר צו „מיין ערשטן ראמאן“. פארוואס? דערפאר, וואס איר האט שוין איבערגעזעצט? נאר דאס איז דאך אן אומזין. עס וועט צוניץ קומען פאר אנדערע בענדער. ווייבאלד מיר האבן באשלאסן א נאמען געבן יעדן באנד, דארף מען זיך שוין בא דעם האלטן, ניט ארויסרופן קיין ספייקעס בא דעם לייענער.

אט איז, לויט מיין מיינונג, דער צעטל פון די „קליינע מענטשעלעך“:

1) קליינע מענטשעלעך.
2) מיטן עטאפ (פילייכט).
3) ניטא קיין נייעס (Всё благополучно) [1], לידסקיס אויסג.
4) די יארשים (Наследники). ב. I. לידסקיס אויסג.
5) 101 (Сто один). ב. I, ליד. אויסג.
6) די ערשטע קאמונע. ב. I, ליד. אויסג.
7) דער וויגרישני בילעט. ב. II. ליד. אויסג.
8) אלע פאר אונדז. ב. II. ליד. אויסג.

---

[1] איינער א שוטע האט ניט לאנג צוריק איבערגעזעצט די דאזיקע זאך אונטערן נאמען: «Нет новостей».

9) די גרויסע בעהאַלע פון די קליינע מענטשעלעך, ב. III. ליד. אויסג.

10) פישל דער מלאַמעד פאָרט אהיים. נומ. 3, פארלאג „ביכער פאר אלע".

11) דער דײַטש. נומ. 8, „ביכער פאר אלע".

12) א גרינגער טאָנעס.

מיט דעם וועט זיך דארפן פארענדיקן דער דריטער באנד אונטערן טיטל „קליינע מענטשעלעך" (און אויב ס'איז זייער א סאך מאטעריאל, דאן — ב. III און ב. IV).

דערנאָך דארף גיין דער ב. IV און V (און VI) אונטערן טיטל פאַשעטע דערציילונגען און מאָנאָלאָגן[1].

ווי איר זעט, גייט עס בא מיר גרויסארטיק, איינס נאָך דאָס אנדערע. נאטירלעך, עס קאָן גיין צווישן די בענדער עטוואָס זײַטיקס, אשטייגער: דער ראָמאן „בלאָנדזשנדע שטערן", וועלכער וועט פארנעמען א באזונדערן באנד. אינגאנצן וועט זיך אָנקלײַבן ביז 10 בענדער. פארשטייט זיך, אויב דער פארלאג וועט מאסקים זײַן אף אלע מײַנע באדינגונגען און מיר וועלן ביידע זײַן באפרידיקט, דה. סײַ איך, סײַ דער פארלאג. איך בעט אײַך א רעד טאָן מיט זיי וועגן אלץ. זאָלן זיי אף דעם ניט קוקן ווי אף א צופע־ליק ארויסגעגעבענעם בוך. און דאן וועלן זיי, עפשער, זיך צוהערן צו אונדזערע ווערטער. דאָס קאָן ארויסקומען א גאנץ ערנסטע אונטערנעמונג. עס איז אָפהענגיק, פאר־שטייט זיך, פונעם ערשטן בוך, ווי פון דעם עצעם אינ־האלט, אזוי אויך פון דער געלונגענער איבערזעצונג. איך גלייב אין אײַערע איבערזעצערישע פייִקײַטן.

איצט שרײַב איך קיין ווארשע צו מײַנע פארלעגער, מע זאָל אײַך ד ר י נ ג ע נ ד ארויסשיקן א ל ע מײַנע ייִדישע ווערק. באלד טאקע וועט איר זיי באקומען.

איך וואַרט אף אן ענטפער.

אײַער ש.־אלייכעם.

זיבעטער בריוו

נערווי, 10. III. 12, נומ. 2347.

טײַערער פרײַנט פינוס!

6 אז. אינדערפרי. כ'ליג אין בעט. כ'לייען א בוך — אײַער איבערזעצונג — און אײַער בריוו פון 21 פעווראל מיט דער פארטיילונג פונעם מאטעריאל פארן צווייטן און דריטן בענדער. וועגן וואָס זאָל איך פריִער שרײַבן? אין בוך זײַנען פאראן אזעלכע ערטער, וואָס מע מוז וועגן זיי פ ר י ִ ע ר ריידן. אָ, ווען איר וואָלט מיר צוגעשיקט די קאָרעקטור! סארא בוך עס וואָלט זיך באקומען! און ווען איך ווייס כאָטש, אז בא דער צווייטער אופלאַגע קאָן מען ארײַנטראָגן אויסבעסערונגען? ווען וועט אמאָל נאָך זײַן אײַער ענטפער! אויב זיי דרוקן נ י ט פ ו ן ס ט ע ר ע אָ ט י פ, קאָן מען, פארשטייט זיך, ארײַנטראָגן אלע אויס־בעסערונגען. נאָר אויב פון סטערעאָטיפ, איז פארפאלן אף אייביק. אָבער מע קאָן דאָך ניט דערלאָזן, אשטייגער, דאָס וואָרט печатка אף דער ז. 72 פון אויבן. סארא קוריאָז! עס האָט זיך באקומען אן אומזין. דער ברודער עליע ברעכט די פינגער באם טינט:

— ס'זאָל כאָטש זײַן א פעטשאטעק.

— גאָט וועט העלפן וועט זײַן א פעטשאטעק אויך.

עס גייט א רייד וועגן א ПОЧИН — כא־כא־כא! (א פאָטשין — א פעטשאטעק), און בא אײַך קלאָגט ער וועגן א שטעמפעלע, וועגן א ברעלאָק...

ווײַטער: „אפן פידל". דער פאָטער, א דערשלאָגענער, זאָגט בא אײַך צום סאמע סאָף פון דער דערציילונג פונקט ווי א בארישניע — אן אינסטיטוטקע: Мне стыдно (איך שעם זיך).

אין דער צײַט, וואָס בא מיר שטייט: א ביזאָיען! א ביזאָיען! דאָס הייסט Позор! Позор!.

אָבער ניט: «Мне стыдно» (כ'שעם זיך). כ'שעם זיך — פאר וואָס? דאָ איז שוין ניט קיין פאָשעטע מיס־פארשטייעניש: פאָטשין — פעטשאטקע, פעטשאט, ברע־לאָק, נאָר אן אומפארגעבלעכע פארמינערונג און אָפ־שוואכונג פונעם אײַנדרוק פון דער דערציילונג. דערצו נאָך באם סאמע לעצטן אקאָרד. דאָ האָט איר באדארפט אפילע פון זיך צוגעבן, ווײַל דעם אויסגעשריי: א בי־זאָיען! א ביזאָיען! קאָן מען ניט איבערגעבן מיט איין וואָרט Позор! Срам! Позор! מע וואָלט געדארפט זאָגן נאָך שטארקער: Но этот срам! Но этот позор! Не снести мне такого срама!

אָט דאן וואָלט געווען פארשטענדלעך דער מוטערס טרייסט. אָבער אזוי איז עס ווי א בארישניע וואָלט גע־זאָגט א י ך ש ע ם ז י ך עסן מאָראָזשענע פאר אלעמען אין די אויגן, און זיך פארוויסלט... אזוי? זײַט זיך מוידע, אז דאָ האָט איר פאָשעט זיך פארזינדיקט. דערצו נאָך צום סאמע שלוס פונעם בוך! אײַ־אײַ־אײַ! אף אײַער אָרט וואָלט איך באנאכט זיך אונטערגעגראָבן אונטערן סקלאַד פונעם „סאָווור. פראָבלעמי" און מיט א קליין מעסערל אָפגעקראצט אָט דאָס „איך שעם זיך" פון דער בארישניע אין אלע 10 000 עקז. און ערשט דאן וואָלט איך געקאָנט רויִק אײַנשלאָפן.

ביכלאל גערעדט — אף ווײַטער איז מיטן סאָף פון א דערציילונג, און אין אלגעמיין מיטן לעצטן לויט דער רײ דארף מען זײַן זייער פאָרזיכטיק. דאָרטן אָבער, ווו ס'איז בא אײַך דאָ א סאָפעק, זיך ווענדן צו מיר. איך בין מער ווי זיכער, אז פון דער פלוצלינג אויסגעוואקסענער „פעטשאטקע" (ברעלאָק) ווײַס איר אליין די ערשטע מינוט געווען אין פארלעגנהײַט. דערנאָך האָט איר גענומען און א ליאפע געטאָן פעטשאטקע, און עס האָט זיך באקומען א ברעלאָק, איבער וועלכן דער דערוואקסענער עליע וויינט, און די מוטער בארויִקט אים: — גאָט וועט געבן, עס וועט זײַן, הייסט עס, א ברעלאָק...

כא־כא־כא — מע קאָן זיך ניט אײַנהאלטן.

ווײַטער, אום גאָטעס ווילן — ניט «папа», ניט «мама», נאָר «отец» און «мать». איך בין אײַך נאָך ווי־ניט־אין מויכל «мама» אין די „קסאָווים פון א ייִנגל", מע

---

[1] צוליב מאנגל אין אָרט וועלן מיר דאָ מער ניט געבן די אויסגערעכנטע ווערק, וועלכע שאָלעם־אלייכעם שטעלט ארײַן אין פלאן פון דעם אָדער יענעם באנד. די דאָזיקע פלענער און פראָיעקטן האָבן זיך אין פראָצעס פון דער ארבעט זייער אָפט געביטן. פון 1910 ביז 1913 זײַנען דערשינען 8 בענדער; די ערשטע צוויי אונטערן נאָמען «Дети «черты»»; דריטער באנד — «Маленькие лю-ди»; פערטער — «Записки коммивояжера»; פינפטער — «Неунывающие люди» („טעוויע דער מילכיקער" און „די פריילעכע קאָמפאניע"); זעקסטער — «Похождения неудачника» («Менахем Мендель»); זיבעטער — «В мире звуков» („סטעמפעניו" און „יאָסעלע סאָלאָוויי") און דער לעצטער, אכטער באנד — «Летние услады» („מאריענבאד").

אויך ניט אומעטום. אבער אין די איבעריקע דערציי־לונגען — זאל אייך גאט אויסהיטן!

וועגן קלענערע פעלערן און אנדערשמאל, ווען איך וועל באקומען אייער ענטפער מיקויעך דעם סטערעאטיפ, ווייל וואס וועט מיר העלפן איצט די קארעקטור?

לאמיר איבערגיין צום בריוו. זאל אייך דער אייבער־שטער, דער גאט פון ישראל אויסהיטן צו שטעלן די ווערטער: «Рябчик, апофеоз «Черты»». אויב איר ווילט עס אומבאדינגט טאן, טא זאלט איר פריער מיר צושיקן סאם, וועל איך זיך אפסאמען. זייער שיין וועל איך אויסזען, ווען איך וועל עס ארויסגיין פארן געערטן פובליקום און א טייט טאן מיטן פינגער: אט, הייסט עס, לייענט מיין „ראבטשיק", ווי דעם אפאטעאז פונעם „טכום"! ניין! ניין, איר הארגעט מיך בעסער פריער (נאר באווארנט מיין פאמיליע), און נאכדעם ערשט... געדענקט, אייך האט זיך געוואלט: «Мал. люди и их понятия», איך וואלט נאך פארגעלייגט: און זייער «Точка зрения». ניין, פילפלט זיך ניט איבעריק!

די „צווייט טויטע" דארף מען ניט ארויסווארפן. איר זייט גערעכט. צו די „קליינע מענטשעלעך" זיינען זיי צוגע־פאסט. און „ראבטשיקן" טרייבט ארויס ביזן פערטן באנד, אדער אפילע ביזן פינפטן. אט, זעט איר, „מעסושעלעך" איז אין „די קינדער פון טכום" צוגעפאסט, כאטש ס'איז אויך א כייע, ווייל דארטן שפילט דאס קינדווארג די הויפט־ראליע. און אט זיינען פאראן נאך צוויי דערציי־לונגען פארן צווייטן באנד. דאס איז

1) דער יינגסטער פון די מלאכים, בא אייך איז עס ערגעץ פאראן. זוכט. און 2) שוין איינמאל א סוקע!

אט די דערציילונג אין אריגינאל איז בא אייך ניטא. און דערפאר שיק איך אייך ארויס איר איבערזעצונג אין רוסיש, אנגערופן: «Ай да кучка».

איך וועל נאך א זוך טאן בא זיך, קעדיי דערגאנצן דעם צווייטן באנד. אויסער דעם, האב איך ערשט איצט פארענדיקט צוויי קינדער־דערציילונגען אף פורים און פייסעך.

קאפיעס פון זיי שיק איך אייך ארויס אין אריגינאל. איר וועט זיי אנרופן אזוי:

1) עסטער.

2) פייטל און פעדקא.

אין עטלעכע טעג ארום וועט איר דערהאלטן ביידע אריגינאלן.

וועגן דריטן באנד בין איך מיט אייך מאסקים. סארטירט אזוי, עס זאל זיין א געוויסע גאנצקייט. און אויב מיר האבן זיך גענומען יעדן באנד (אדער צוויי בענדער) געבן א נאמען, איז וואס וועלן מיר טאן מיט יענע דערציי־לונגען, וו עס איליוסטרירט זיך די יידישע רעכטלאזי־קייט? (101, דער וויגרישני בילעט, גימנאזיע, פריזיוו, אלע פאר אונדז. איך וועל נאך צוגעבן צו דעם נאך איניקע דערציילונגען פון די „איינזנבאן־געשיכטעס", וועלכע איך וועל אייך ארויסשיקן. און דאס, וואס עס דרוקט זיך נאך בא מיר). (איר וועט מיר, ביטע, דער־מאנען).

אגעוו, צו דעם באנד „קליינע מענטשעלעך" געהערט די שרעקלעך קאמישע דערציילונג „דער פארקישעפּסטער שניידער".

„דער פארקישעפּסטער שניידער" איז נאך אין מאנו־סקריפט. ליגט אין ווארשע. איך וועל פארארדענען ארויס־שיקן אייך א קאפיע. אלזא, ווי וועלן מיר א נאמען געבן אט דעם באנד מיט די רעכטלאזע מענטשן? טראכט צו אין א פרייער מינוט און שרייבט מיר אן. פארשטייט זיך, אן „אפאטעאזן" און „שטאנדפונקטן", נאר א ביסל פי־גורעל. כאטש אזוי ווי די „קליינע מענטשעלעך". צי דען זיינען די ק ל י י נ ע מענטשעלעך ניט גרעסער פון איי־ניקע ג ר ו י ס ע? ◆

איך האף, אז איר האט מיך פארשטאנען. זייט זיך מעיאשעוו מיטן ה׳ ·מארעק. די פראגע וועגן דריטן באנד איז, הייסט עס, אויך ניט קלאר, ווייל די „קליינע מענט־שעלעך" וועט זיך בא אונדז אנקלייבן אף צוויי בענדער, צי ניט? גיט א סארטיר דארטן און גיט צו דעם „פאר־קישעפּטן שניידער" (א בויגן 3—4 און עפשער אויך 5).

NB. צו די „קליינע מענטשעלעך" געהערט אומבא־דינגט פעסעלע דעם רעבנס «Дочь моего учителя») — אזוי זאלט איר עס אנרופן).

נו, זיך פארמאטערט. צום ווידערזען.

אייער ש.־אליינעם.

P.S. אט, באם סאף פון די „רעכטלאזע" איז גע־ווונטשן איינצואורדענען „ראבטשיקן". עפשער אנרופן דעם באנד „רעכטלאזע"? דאס איז אי ריכטיק, אי פאשעט. ניין. מיר וועלן אים אנרופן בעסער: «Неунывающие люди». עס געפעלט אייך? און עפשער «Люди с правами»? ניין. «Неунывающие» איז בעסער. אזוי:

באנד	I.	«Дети черты»
ב.	II.	«Дети черты»
ב.	III.	«Мал. люди»
ב.	IV.	«Мал. люди»
ב.	V.	«Неун. люди»
ב.	VI.	«Неун. люди»[1]

אכטער בריוו

נערווי, 910. IV. 30.

(א פאטשט־קארטל)

פיל געאכטעטער ה׳ פינוס!

נארוואס דערהאלטן דעם צווייטן באנד «Дети черты». דער פאטער לייענט אים ליגנדיק, ניט געקוקט אף זיין קרענק, איז ער אופגעשפרונגען ווי א פארגיפטעטער: וואס איז געשען? אף דער זייט 118 האט ער געפונען אין

---

[1] א טייל פון דעם בריוו איז פובליקירט געווארן אין רוסישן אריגינאל אין מינסקער זשורנאל „שטערן", נום. 5 פון 1936, ז. 64—65. דער זעלבער טייל איז אויך איבערגעדרוקט אין א יידישער איבערזעצונג (ניט אנגע־וויזן, אז דאס איז אן איבערזעצונג) אין 15־טן באנד פון שאלעם־אליינעמס „אויסגעוויילטע ווערק". מעלוכע־פאר־לאג „דער עמעס", מ., 1941, ז. 221—223.

איער איבערזעצונג עפּעס ענלעכעס צו דעם «Нет пе-
чатки» אין ערשטן באנד, נעמלעך, אין אָריגינאַל שטייט:
„טאָג און נאכט, זומער און ווינטער — און דאָך אייגענע
ברידער". דאָס הייסט День и ночь, зима и лето—
все же родные братья. און גיט א קוק, וואָס האָט
זיך בא אייך באקומען!

«Дни и ночи, зиму и лето, занятия прово-
дит (?) в разговорах». טראכט זיך אריין און
שטעלט זיך אוועק א 2 פאר דעם אָרט. אזוי זאָגט דער
פאָטער און לייענט ווייטער.

מיט אכטונג
עמא ראבינאָוויטש.

נייַנטער בריוו

באדענווײַלער, 10. VI. 10. נום. 2364. (א פּאָטשט־קארטל)

טײַערער פינוס!

אומזיסט האָט איר זיך אזוי צעבייזערט. איר האָט מיך ניט פארשטאנען. ווען איך וועל אייך צושיקן מײַן קאָרעקטור, וועט איר פארשטיין, פארוואָס מע שרײַבט מיר פון אלע זײַטן וועגן דער נאכלעסיקײַט פונעם איבערזעצער אין צווייטן באנד. מיר פערזענלעך האָבן אָנגעוויזן אוטאָריטעטן, אז פון איינִיקע ערטער אין באנד זעט מען, אז עס איז ניט געווען קיין שום קאָרעקטור. עס קאָן קיין רייד ניט זײַן וועגן וועלכן־ניט־איז אומצוטרוי צו אייך פון מײַן זײַט. דערווײַל זעט, אז די „ס. פראָב." זאָל ניט ארויסלאָזן דעם ערשטן באנד אין א צווייטער אופלאגע.

איך וואַרט אף אײַער ענטפער
אײַער ש.־אלייכעם

צענטער בריוו

באדענווײַלער, 10. VI. 15/28. נום. 2370.
(אן איליוסטרירט פּאָטשט־קארטל).

הײַנט האָב איך אײַך ארויסגעשיקט אין א פארמאכטן בריוו (ניט רעקאָמענדירטן) די פאָרזעצונג פון די „קסאָווים". אין צוויי טעג ארום — דעם סאָף.

דאָ, בא דער זײַט האָט איר א מוסטער פון מ. גאָרקיס סטיל („דאָס שטעטל אָקוראָוו"). ערגעץ בא אײַך אין דאָ קימאַט אזא מין אָרט. איר געדענקט ניט?

ניט קיין פּאָשעטן בריוו און ניט קיין רעקאָמענדירטן האָב איך ניט געשיקט דאָ וואָסטרעבאָוואניא. נאָר געוויינלעך. דערוויסט זיך און גיט אָן א מער פּינקטלעכן אדרעס.

אײַער ש.־אלייכעם.

[בא דער זײַט איז צוגעקלעפּט א שטיקל צײַטונג־פּאַפּיר מיט פאָלגנדן פראגמענט פון גאָרקיס „דאָס שטעטל אָקוראָוו"]

«били детей. Им давали таски, потасовки, трепки, выволочки, подзатыльники, плюхи и шлепки, секли березовыми прутьями, пороли ремнями. Ругань[1].

עלפטער בריוו

לוגאנאָ, 10. X. 7/20. נום. 2416.

סארא מאָדנער מענטש איר זײַט, פונדעסטוועגן, טײַערער פינוס! טויזנט מאָל אנטשולדיקט איר זיך, ווי פאר

---

1 „די קינדער האָט מען געשלאָגן. מע האָט זיי אײַנגעטיילט קלעפּ, סטוסאקעס, געצופּטס, געריסן, דערלאנגט אין קארק, געשענקט פלאמיקע פעטש, געשטורכעס, געשמיסן מיט בעריאָזעווע רימער, מיט רימענס. זידלערײַען..."

איצט געפינט זיך דער דאָזיקער טעקסט אין גאָרקיס ווערק „דאָס לעבן פון מאטוויי קאָזשעמיאקין", וואָס געהערט אויך צום ציקל „אָקוראָווסטשינע" און איז לעכאָטכילע פארטראכט געווען ווי דער צווייטער טייל פון „דאָס שטעטל אָקוראָוו". שאָלעם־אלייכעם האָט עס גענומען פונעם פרישן, ערשטן וואריאַנט, וואָס האָט זיך דאן געדרוקט אין דער 31־טער „זאמלונג פון דער געזעלשאפט „זנאניע"" און האָט זיך, ווײַזט אויס, אויך געדרוקט אין א קיִעווער צײַטונג. דאָס זעט מען פון דעם רעשטל אנאָנס אף דער צווייטער זײַט פון דער אפּליקאציע, ווו עס איז אָנגעוויזן אן אדרעס פון א קיִעווער גאס (פונדוקלײעווסקאיא).

9*

ארײַנגיין אָן א פראק אין א קײַזערלעכן פּאַ... קערט, איך בין אײַך טויזנט מאָל דאנקבאר ... קריטיק, פאר יעדער באמערקונג, און וואָלט ... געווען אײַער סוינע, אויב, וויסנדיק די שוואַ... וועלכן־ניט־איז ווערק, וואָלט איר זי פארבאַ... זיך. קיינמאָל זאָלט איר מיך ניט ש... אויב איר וועט באמערקן עפּעס. איך קאָן אן א... ארײַנבראָקן אזא מין נארישקײַט און פּלוידערײַ... נאָך איז מיר אליין א כארפּע. א שוואכע זאך ... ווארפן אָן קיינע צערעמאָניעס. אָט, אויך איצט ... רעט זיך ארויסלאָזן דעם פערטן באנד אָן „0... „גימענאזיע". באזונדערס אָן „75000". זײַט ... שעוו. באהאנדלט מיטן פארלעגער. איך האָב א... געשיקט א קליינע דערציילונג „דער צענטער... זיך. וועט ניט געפעלן ווערן, איז אונטערן טיש ... ניט אינגאנצן אונטערן טיש, נאָר צוריק קי... לויטן אדרעס פון בערקאָוויטש, דינעזאָן, גאס ... 15, און אומבאדינגט רעקאָמענדירט.

פאר אָנווײַזן די שוואכקײַטן קוש איך ...

צוועלפטער בריוו

נערווי, 10. XII. 29/12. נום. 2426. (א פּאָסט...

ליבער פרײַנט פינוס!

נאָרוואָס דערהאלטן דעם פערטן באנד. באם ... וויזן דורכצוקוקן נאָר דעם פאָרוואָרט. צום סאָף ... דערזען מײַן פראזע: „איך בין קיין מעכאבער, ... לאמעד, קיין באטלען".

איר האָט איבערגעזעצט:
...чинитель, не учитель (?!), не без-
дельник — און כ'האָב פארלאָרן מײַן אפּעט... פארוואָס האָט איר מיר ניט צוגעשיקט דעם דאָ... וואָרט! שטענדיק דארף איך דעם ערשטן קאפּ... דורכקוקן. איך וואָלט ניט דורכגעלאָזן אזא ... דריסלעכן ליאפּסוס: א מעלאמעד — ...итель ... וועט קלערן וועגן אונדז דער רוסישער לייע... זשע וועט איר מיך פארזיכערן, אז איר האָט ק... אופגענומען מעלאמעד אין דעם אָרט בו... לעך? אשטייגער, איך האָב אײַך אויסגעזי... זײַט איר א מעלאמעד! וועט איר איבערזעצן «учитель»? איך צווייפל. טרויעריק, פרײַנט, ... לעכערלעך. נאָר טאקע דערפאר גראָד איז עס ...

אײַער ש...

דרײַצעטער בריוו

קלארענס, 12. IV. 4/17. נום. 2448.

מײַן ליבנסווירדיקער פינוס!

נאָרוואָס געענטפערט מיט א טעלעגראמע אף ... גראמע פון „סאָוור. פראָבלעמי", אז דער מאס...

אַרײַנגיין אַן א פראַק אין א קײזערלעכן פּאַלאַץ. פאַרקערט, איך בין אײַך טויזנט מאָל דאַנקבאַר פאַר יעדער קריטיק, פאַר יעדער באַמערקונג, און וואָלט, פאַרקערט, געווען אײַער סוינע, אויב, ווייסנדיק די שוואַכקײַט פון אַזעלכן ניט־איז ווערק, וואָלט איר זי פאַרבאַהאַלטן אין זיך. קיינמאָל זאָלט איר מיך ניט שאַנעווען, אויב איר וועט באַמערקן עפּעס. איך קאָן אַן אַנדערשמאָל אַרײַנבראָקן אַזאַ מין נאַרישקײַט און פּלוידערײַ, אַז דערנאָך איז מיר אַליין א כאַרפּע. א שוואַכע זאַך — אַרויסוואַרפן אָן קיינע צערעמאָניעס. אָט, אויך איצט טאַקע סטאַרעט זיך אַרויסלאָזן דעם פערטן באַנד אָן „75000“ און „גימנאַזיע“. באַזונדערס אָן „75000“. זײַט זיך מעיאַשעו. באַהאַנדלט מיטן פאַרלעגער. איך האָב אײַך אַרויסגעשיקט א קליינע דערציילונג, „דער צענטער“ רופט זי זיך. וועט ניט געפעלן ווערן, איז אונטערן טיש! ד.ה. נײַן, ניט אינגאַנצן אונטערן טיש, נאָר צוריק קיין וואַרשע לויטן אַדרעס פון בערקאָוויטש, דינעזאָן, גאַס דעלנאַיאַ, 15. און אומבאַדינגט רעקאָמענדירט.

פאַר אָנווײַזן די שוואַכקײַטן קוש איך אײַך.

ש.־אליכעם

צוועלפטער בריוו

נערווי, 10. XII. 29/12. נומ. 2426. (א פּאָסטקאַרטל)

ליבער פרײַנט פינוס!

נאָרוואָס דערהאַלטן דעם פערטן באַנד. באַם מיטיק באַוויזן דורכצוקוקן נאָר דעם פאָרוואָרט. צום סאָף האָב איך דערזען מײַן פראַזע: „איך בין קיין מעכאַבער, קיין מעלאַמעד, קיין באַטלען“.

איר האָט איבערגעזעצט:

Я не сочинитель, не учитель (?!), не бездельник — און כ׳האָב פאַרלאָרן מײַן אַפּעטיט... ווײ, פאַרוואָס האָט איר מיר ניט צוגעשיקט דעם דאָזיקן פאָרוואָרט! שטענדיק דאַרף איך דעם ערשטן קאַפּיטל אַליין דורכקוקן. איך וואָלט ניט דורכגעלאָזן אַזאַ מין פאַרדריסלעכן לאַפּסוס: א מעלאַמעד — учитель!! וואָס וועט קלערן וועגן אונדז דער רוסישער לייענער? שוין זשע וועט איר מיך פאַרזיכערן, אַז איר האָט קלוימערשט אויפגענומען מעלאַמעד אין דעם אָרט בוכשטעבלעך? אַשטייגער, איך האָב אײַך אויסגעזידלט: אײַ, זײַט איר א מעלאַמעד! וועט איר איבערזעצן «Эх, Вы учитель»? איך צווייפל. טרויעריק, פרײַנט, כאָטש אויך לעכערלעך. נאָר טאַקע דערפאַר גראָד איז עס טרויעריק.

אײַער ש.־אליכעם.

דרײַצעטער בריוו

קלאַרענס, 12. IV. 4/17. נומ. 2448.

מײַן ליבנסווירדיקער פינוס!

נאָרוואָס געענטפערט מיט א טעלעגראַמע אויף א טעלעגראַמע פון „סאָוור. פּראָבלעמי“, אַז דער מאַטעריאַל איז

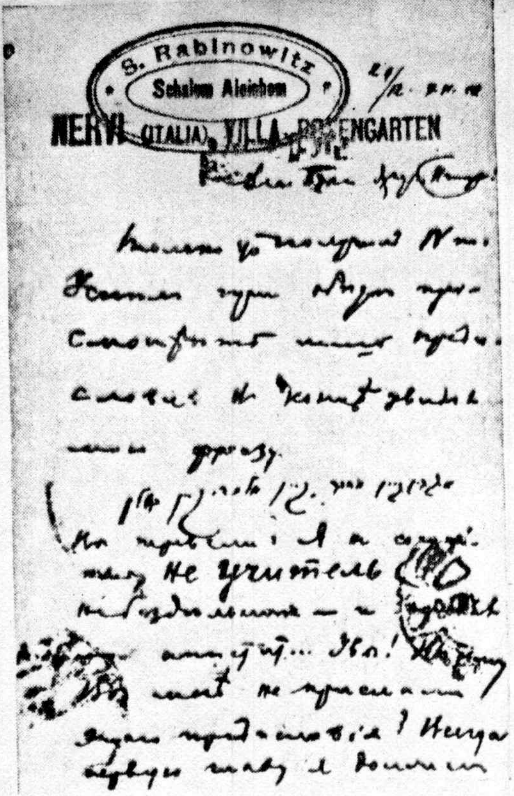

אַרויסגעשיקט. איך האָב אים מיט א וועכטפולן בריוו אָפּגעשיקט (מיט א בײַגעלייגטער קאָפּיע) אויף זייער אַדרעס.

איך בעט אײַך, ערשטנס, דורכקוקן „סטעמפּעניו“ נאָכאַמאָל אין העסקעם מיט די אויסבעסערונגען וואָס זײַנען דורך מיר אַרײַנגעטראָגן געוואָרן אין ערשטן קאַפּיטל. צווייטנס, דעם אָריגינאַל פון ראָמאַן „יאָסעלע סאָלאָוויי“ אויסבעסערן אין העסקעם מיטן אָריגינאַל פון די ערשטע קאַפּיטלען, דורך אײַך שוין איבערגעזעצטע. ווען מײַן געזונט וואָלט געווען באַפרידיקנדיק און איך וואָלט געווען פרײַ, וואָלט איך א סאַך געענדערט. איצט אָבער פאַרלאָז איך זיך אויף אײַך. אַגעוו (און דאָס איז אײַך א מוסטער אויף ווײַטער), איבערזעצט איר „ער האָט אָנגעהאַנגען א לונג־און־לעבער“ אאזו. «Он подвесил легкое и печенку». שוין זשע איבערזעצן זיך אידיאָמען? עס באַקומט זיך דאָך א שרעקלעכער אַבסורד, עס איז דאָך א כאַרפּע אַזוי צו ריידן אין רוסיש פאַר רוסישע. זײַט אַזוי גוט, גיט עמעצן א רוסישן די פאַרטיקע איבערזעצונג.

איך דערוואַרט אַן ענטפער

ש.־אליכעם.

12 נומ' 1970

יִסראעל סערעבריאַני

שאָלעם־אלייכעם וועגן קינסטלערישע איבערזעצונגען

„אַך, ווען איך זאָל קאָנען אַרויסשווימען אינעם אָקעאַן פון דער רוסישער ליטעראַטור! דאָס וועט אומבאַדינגט פּאַרקומען. ס'איז אָבער אַ שאָד, איך וועל שוין דאַן ניט זײַן. און עפּשער וועל איך יאָ זײַן, ווער ווייסט? כ'וועל זײַן! כ'וועל זײַן!"

זײַן גאַנץ לעבן האָט שאָלעם־אלייכעם זיך פאַרנומען מיט איבערזעצונגען. שוין פון די ערשטע ליטעראַרישע טריט זײַנע איז אים אויסגעקומען גלײַכצײַטיק צו אָפּערירן מיט דרײַ שפּראַכן: העברעיִש, רוסיש און ייִדיש (אָף וועלכער ער האָט, לויט זײַן אויסדרוק, „געטראַכט"): עס פלעגט טרעפן, אַז געשריבן האָט ער אָף העברעיִש און אַליין איבערגעזעצט דאָס ווערק אָף רוסיש אָדער אָף „זשאַרגאָן"; אַמאָל האָט ער גלײַך געשריבן אָף רוסיש און דערנאָך איבערגעזעצט אָף איינער פון די דערמאָנטע שפּראַכן. און אַפילע דאַן, ווען ער האָט זיך ענדלעך פאַרפעסטיקט אָף ייִדיש, אָף זײַן באַליבטן „זשאַרגאָן", האָט ער אָפּט איבערגעזעצט סײַ זײַנע אייגענע, סײַ פרעמדע ווערק אָף רוסיש, העברעיִש, רעדאַגירט פרעמדע איבערזעצונגען, געגעבן קאָנסולטאַציעס פאַרשיידענע איבערזעצער אאַוו.

שאָלעם־אלייכעם האָט באַהערשט אויסער די דרײַ אויבן־אָנגערופענע שפּראַכן, אויך אַ רײ אַנדערע. צוליב זײַן ניט־שטאַנדהאַפטיקן געזונט־צושטאַנד און אַ רײ אַנדערע „פּאַטעפּאַלגאָסטן" איז אים, ווי באַוווּסט, אָפּט אויסגעקומען צו לעבן און היילן זיך אין אויסלאַנד, אין פאַרשיידענע „וואַרעם־בעדער". ער איז געווען אין דײַטשלאַנד, איטאַליע, שווייצאַריע, פראַנקרײַך, ענגלאַנד, אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער. אָף די פאָרוואָרפן פון אייניקע לייענער און פאַרערער זײַנע, פאַרוואָס מע רעדט בא אים אין שטוב ניט אָף ייִדיש, פלעגט ער דערקלערן, אַז בא אים אין דער היים רעדט מען אָף ייִדיש, רוסיש, איטאַליעניש, העברעיִש און אָף אַנדערע שפּראַכן. ער קאָן אָבער דערצו גאָרנישט מאַכן. אין דעם איז שולדיק זײַן נאַווענאַד לעבן. ער אַליין סימבאָליזירט מיט זיך דעם ייִדישן „גאָלעס" — די פילשפּראַכיקײַט. און די עצעם שפּראַך אַליין, אָף וועלכער ער שרײַבט, נעמט אין זיך אַרײַן די שפּראַכן פון די לענדער פון דער גאַנצער וועלט — „זשאַרגאָן"!..

מעגלעך, אַז דאַן טאַקע איז געבאָרן געוואָרן איינער פון שאָלעם־אלייכעמס באַוווּסטע אַפאָריזמען:

„עס איז ניטאָ קיין ערגערס פאַר אַ מענטשן, ווי ניט האָבן קיין פאָטערלאַנד און וואַנדערן פון איין אָרט אָפן אַנדערן" (אַזוי זאָגט האַמער). און איך זאָג: עס איז ניטאָ קיין ערגערס פאַר אַ מענטשן, ווי האָבן אַ פאָטערלאַנד, און דאָך זײַן געצוווּנגען צו וואַנדערן פון איין אָרט אָפן אַנדערן אין פרעמדע לענדער"[1].

עס איז קעדײַ אָפּצומערקן, אַז שאָלעם־אלייכעם האָט אויסגעצייכנט „אַרומגעשפּילט" די דאָזיקע „פרײַלעכע" מאָטיוון — זײַן לעבנסוועג און די אייגנשאַפטן פון דער ייִדישער שפּראַך. פיל פון זײַנע נעגאַטיווע העלדן (די אָפּגעקומענע גווירים און „אַריסטאָקראַטן") פאַרמיסטיקן און קאַליעטשען די ייִדישע שפּראַך מיט פאַרשיידענע האַמעטנע פרעמדווערטער; דער פאָלקסמענטש, דאַקעגן, אין שאָלעם־אלייכעמס ווערק איז אַ גרויסער איבערקלײַבער, און אַז ער פאַסט שוין אַרײַן אַ „גאָיִש" וואָרט אָדער ווערטל אין זײַן שפּראַך, ווערט עס בא אים אַן עמעס „טוירע־וואָרט". און דעריבער האָבן זיך אַזוי אײַנגעוואָרצלט אין דער ייִדישער שפּראַך אַזויפיל שאַרפזיניקע גלײַכווערטלעך, לידלעך, אַפאָריזמען מיט די ווערטער פון פרעמדע שפּראַכן, וועלכע ווערן אָרגאַניש אַרײַנגעפלאָכטן אין דער ייִדישער שפּראַך און שאַפן אָן אַ שיר אומגעריכטע פרישע קינסטלערישע עפעקטן.

זעלטן ווער האָט אַזוי ווי שאָלעם־אלייכעם געוווּסט און געפילט די אייגנשאַפטן און סוידעס פון דער ייִדישער שפּראַך, וועלכע ער פלעגט איבערגעבן זײַנע איבערזעצער און טאַלמידים.

מיט איבערזעצונגען האָבן זיך אויך פאַרנומען שאָלעם־אלייכעמס קינדער. דערבײַ איז דער פאָטער געווען זייער באַגײַסטערטער אָנפירער און קאָנסולטאַנט. צו דער דאָזיקער אַרבעט האָט שאָלעם־אלייכעם צוגעצויגן אַ סאַך געבילדעטע, אינטעליגענטע מענטשן פון דער זײַט, ווײַל ער האָט צוגעגעבן אַ גרויסע באַדײַטונג דער פּאָפּוליאַריזאַציע פון דער נײַער ייִדישער ליטעראַטור, איבערהויפּט צווישן די רוסישע לייענער.

[1] שאָלעם־אלייכעם. אויסגעוויילטע בריוו. מאָסקווע, 1941, ז. 201.

[1] שאָלעם־אלייכעם. מאָטל פּייסי דעם כאַזנס אין אַמעריקע. צווייטער טייל. מאָסקווע, 1948, ז. 2.

די רעדקאָלעגיע און די רעדאַקציע פון „סאָוועטיש היימלאַנד" באַגריסן פון פולן האַרצן יִסראָעל סערעבריאַנין אין צוזאַמענהאַנג מיט זײַן זיבעציקסטן געבורטסטאָג.

מיר ווינטשן י. סערעבריאַנין, ער זאָל אויך אָף ווײַטער זיך פרוכטבאַר מיִען צוגונסטן אונדזער ייִדישער סאָוועטישער ליטעראַטור.

נאָך אין 1889 יאָר שרײַבט ער אין אַ בריוו צו בערטע לוואָוונע פלעקסער — די שוועסטער פונעם רוסישן קריטיקער אַקים לוואָוויטש וואָלינסקי (פלעקסער, 1863—1926):

„מיר איז אינטערעסאַנט צו וויסן, צי קענט איר אויך ייִדיש? איר ווײַסט דאָך, ווי איך פאַרשטיי, אַ געבילדעטע, אינטעליגענטע פרוי; איר מעגט זיך שעמען, איר זאָלט מיר מויכל זײַן, ניט וויסן אײַער אייגענע (родного) שפּראַך, איך רייד, פאַרשטייט זיך, ניט וועגן דער העברעיִשער, וואָס איז לאַכלוסן ניט צוגענגלעך פאַר אונדזערע הײַנטצײַטיקע פרויען. איך מיין, ווייניקסטנס, דעם זשאַרגאָן. די זאַך באַשטייט אין דעם, וואָס אַ פרוי מיט אײַער בילדונג וואָלט זייער נוצלעך געווען אונדזער פאָלק אין געביט פון אונדזער נײַסטער פאָלקס־ליטעראַטור. אַנטשולדיקט מיך גרויסמוטיק, וואָס איך האָב זיך דערלויבט צו זאָגן אײַך אַ ביסל מוסער..."[1]

ווען גאָרקי איז אין 1901 צוגעטראָטן צו דער צוגרייטונג פון אַ זאַמלונג דערציילונגען פון ייִדישע בעלעטריסטן, האָט שאָלעם־אלייכעם מיט באַפרידיקונג געשריבן ב. יערושאַלמי־כימזאָנען (אַ שרײַבער פון בעלאָצערקאָוו):

„פון מײַנע זאַכן איז שוין בא זיי פאַרטיק „דאָס טעפּל" (דאַפּקע), „די פאָן", „ראַבטשיק" און נאָך דעם „ווידנסשטיקלעך זאַכן זעץ איך אַליין איבער אין רוסיש"...[2]

שאָלעם־אלייכעם לערנט זײַן עלטערן זון:

„פאַרנעמען זיך מיט איבערזעצונגען איז אַ גאַנץ קאָמפּליצירטער איניען. מע קאָן פונדעסטוועגן ניט וויסן אָפּריִער — ווער וועט גוט און ווער וועט שלעכט איבערזעצן. פיל איז געווענדט אין טאַלאַנט, נאָר נאָך מער אין געוווינשאַפט. און לויט מײַן מיינונג איז אַלץ געווענדט אין

[1] אויסגעוויילטע בריוו, ז. 97. [2] דאָרטן, ז. 117.

די רעדקאָלעגיע און די רעדאקציע פון „סאָוועטיש היימלאנד“ באגריסן פון פולן הארצן יִסראָעל סערעבריאנין אין צוזאמענהאנג מיט זײַן זיבעציקסטן געבורטסטאָג.

מיר ווינטשן י. סערעבריאנין, ער זאָל אויך אף ווײַטער זיך פרוכטבאר מִיען צוגונסטן אונדזער יִדישער סאָוועטישער ליטעראטור.

נאָך אין 1889 יאָר שרײַבט ער אין א בריוו צו בערטע וואָונגע פלעקסער — די שוועסטער פונעם רוסישן קריטיקער אקים לוואָוויטש וואָלינסקי (פלעקסער, 1863—1926):

„מיר איז אינטערעסאנט צו וויסן, צי קענט איר אויך יִדיש? איר זײַט דאָך, ווי איך פארשטיי, א געבילדעטע, אינטעליגענטע פרוי; איר מעגט זיך שעמען, איר זאָלט מיר מויכל זײַן, ניט וויסן אײַער אייגענע (родного) שפראך, איך רייד, פארשטייט זיך, ניט וועגן דער העברעיִשער, וואָס איז לאכלוטן ניט צוגענגלעך פאר אונדזערע היינטצײַטיקע פרויען. איך מיין, ווייניקסטנס, דעם זשארגאָן. די זאך באשטייט אין דעם, וואָס א פרוי מיט אײַער בילדונג וואָלט זייער נוצלעך געווען אונדזער פאָלק אין געביט פון אונדזער נײַסטער פאָלקס־ליטעראטור. אנטשולדיקט מיך גרויסמוטיק, וואָס איך האָב זיך דערלויבט צו זאָגן אײַך א ביסל מוסער...“[1]

ווען גאָרקי איז אין 1901 צוגעטראָטן צו דער צוגרייטונג פון א זאמלונג דערציילונגען פון יִדישע בעלעטריסטן, האָט שאָלעם־אליכעם מיט באפרידיקונג געשריבן ב. יערושימזאָנען (א שרײַבער פון בעלאָצערקאָוו):

„פון מײַנע זאכן איז שוין בא זיי פארטיק „דאָס טעפל“ (דאפקע), „די פאָן“, „ריאבטשיק“ און נאָך דעם „זיידנס“ שטיקלעך זאכן זעץ איך אליין איבער אין רוסיש“...[2].

שאָלעם־אליכעם לערנט זײַן עלטערן זון:

„פארנעמען זיך מיט איבערזעצונגען איז א גאנץ קאָמפליצירטער איניען. מע קאָן פונדעסטוועגן ניט וויסן אפער — ווער וועט גוט און ווער וועט שלעכט איבערזעצן. פיל איז געווענדט אין טאלאנט, נאָר נאָך מער אין געווינשאפט. און לויט מײַן מיינונג איז אלץ געווענדט אין פארלאנג. אפילע דאָס, וואָס מענטשן זעען אין מיר טאלאנטפולס, בוף איך אָן בלויז פארלאנג, שטאנדהאפטיק וועלן“.

ענלעכע ארויסזאָגונגען וועגן טאלאנט טרעפן מיר אויך בא גאָרקין.

שאָלעם־אליכעם זעצט פאָר זײַן בריוו צום זון און גייט וואָס ווײַטער אלץ נעענטער צו צום איניען: „אַן איבערזעצער דארף, אויסער דעם, וואָס ער קען און פארשטייטביידע שפראכן, בלויז וועלן גוט איבערזעצן. אף צו וועלן פאָדערט זיך באמִיונג. מע דארף זיך ארײַנטראכטן קוידעמקאָל אין אָריגינאל. נאָך דעם ווי די איבערזעצונג איז שוין געמאכט, דארף מען ♦אָרגעוודיק דורכקאָנטראָלירן יעדע פראזע, צי רעדט מען אזוי, צי שרײַבט מען אזוי אין רוסיש? יעדער שפראך האָט אירע אידיִאָמען, וועלכע מע קען ניט צומאָל איבערזעצן. דארף מען זוכן די אנטשפרעכיקע עקוויוואלענטן. בײַשפילן זײַנען פאראן אין די טויזנטער. איך וועל ברענגען ווייניקסטנס איינעם.

יִדיש: פון אײַלעניש קומט קיין גוטס ניט ארויס.

רוסיש: Тише едешь, дальше будешь.

אָדער נאָך א בײַשפיל:

יִדיש: אָט האָסטו דיר!

רוסיש: Вот тебе на!

און נאָך, יִדיש: א פאָלג מיך א גאנג.

רוסיש: Попал пальцем в небо.

יִדיש: עס הייבט זיך גאָר ניט אָן!

רוסיש: Ничуть не бывало!

בא שווערע אידיִאָמען בין איך שטענדיק גרייט דיר צו דינען. הייב אָן! מיר וועלן נאָך ניט איין מאָל שמועסן וועגן דער קונסט פון איבערזעצן. מיך וועט עס פרייען ניט נאָר צוליב פארדינסט, נאָר איבער פיל אנדערע מאָטיוון. די טעג וועל איך דיר צושיקן עפּעס־וואָס פארן ערשטן דעביוט...

נ. ב. קוידעמקאָל שטעל איך א באדינג: שטענדיק, אפילע אין די טשערנאָוויקעס, שרײַבן דײַטלעך און קלאָר. אָט די קלאָרקײַט ווערט אויך איבערגעגעבן דעם געדאנק. פארשטיי זשע עס[1].

די זעלבע פאָדערונגען שטעלט שאָלעם־אליכעם ארויס אויך צו דעם פעטערבורגער יונגן איבערזעצער, מ. אָסטראָווסקי. אויסער דעם, שטעלט ער א באדינג, דער איבערזעצער זאָל נעמען פאר זײַן ארבעט א ווערק, וואָס איז אים באזונדערס געפעלן געוואָרן. שאָלעם־אליכעם שרײַבט אין זײַן ענטפער־בריוו צום איבערזעצער:

„אײַער אופריכטיקײַט האָט מיך גערירט. דערלויבט מיר אײַך אויסוואָרפן נאָר איין זאך, — דאָס אומקלאָרע קסאוו און די נאכלעסיקײַט פונעם שרײַבן. סטארעט זיך שרײַבן פאמעלעכער, דאן וועט פון זיך אליין ארויס שענער. נאָך מײַן מיינונג נאָך, זײַנען די געדאנקען פארבונדן מיטן קסאוו. פאראן, לאָזט זיך אויס, א פארבינדונג צווישן דעם פראָצעס פון שאפן און דעם פראָצעס פון שרײַבן. מע דארף שיין שרײַבן, שיין דענקען, שיין שאפן. יעדעס ווערק מײַנס, בא זײַן גאנצער אומרײַפקײַט, איז זאָרגעוודיק איבערגעשריבן און איבערגעארבעט דורך מיר ניט ווייניקער ווי 6—7 מאָל. מערער א ביסל געדולד, יונגערמאן! — הײַנט שרײַב איך אויס פאר אײַך פון ווארשעאלץ, וואָס געפינט זיך בא מײַן הויפט־פארלעגער (לידסקי).

---

[1] אויסגעוויילטע בריוו, ז. 97. [2] דאָרטן, ז. 117.

[1] אויסגעוויילטע בריוו, ז. 197.

אז איר וועט איבערלייענען, און אויב עפּעס וועט אייַך געפעלן, זאָלט איר אומגעזאָמט מיר אָנשרייַבן וועגן אייַער ווּנטש איבערצוזעצן, און איך וועל אויך אומגעזאָמט אייַך ענטפערן, צי עס איז קעדייַ איבערזעצן, צי ניין. אָף יעדער אייַער איבערזעצונג וועט איר אַזויאַרום האָבן אַ באַזונדער דערלויבעניש, אַנדערש גייט עס ניט... כ׳וועל זייַן זייער צופרידן, אויב כ׳וועל מיט עפּעס־וואָס אייַך נוצלעך זייַן[1].

שאָלעם־אַלייכעם פאָדערט פון זייַן זון, ער זאָל אים צושיקן קאָפּיעס פון זייַנע איבערזעצונגען, איידער ער שיקט זיי אָפּ אין רעדאַקציע. ער מאַכט אים אַ פאָרוווּרף, ווען ער פילט עס אַמאָל ניט אויס:

„אַ שאָד, וואָס דו האָסט מיר ניט צוגעשיקט אַ קאָפּיע פון דייַן איבערזעצונג, איידער דו האָסט זי אָפּגעשיקט אין רעדאַקציע"[2].

שאָלעם־אַלייכעם האָט זיך זייער ערנסט באַצויגן צו די איבערזעצונגען פון זייַנע אייגענע ווערק, נאָר באַזונדערס האָט ער געפילט גרויסע אַכרייַעס, בייס ער האָט אַליין איבערגעזעצט אָף ייִדיש די ווערק פון די רוסישע קלאַסיקער (טאָלסטאָי, קאָראָלענקאָ, טשעכאָוו, גאָרקי).

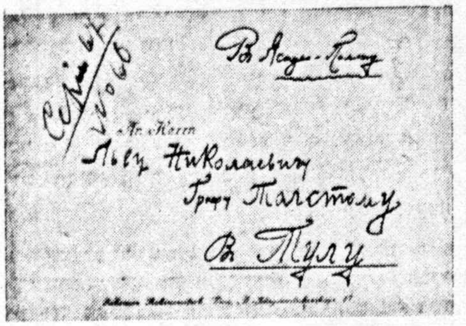

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט וועלן מיר דאָ ברענגען איינציקע אויסצוגן פון שאָלעם־אַלייכעמס בריוו צו ל. נ. טאָלסטאָי, אין שייַכעס מיט דער איבערזעצונג פון זייַנע דרייַ מייַסעלעך, ספּעציִעל אָנגעשריבענע פאַר דער ייִדישער זאַמלונג „הילף", וואָס איז דערשינען אין וואַרשע אין 1903. די דאָזיקע זאַמלונג איז, ווי באַוווּסט, געווען געווידמעט די ייִדן, וועלכע האָבן געליטן פונעם קעשענעווער פּאָגראָם. די גאַנצע קאָלעקציע בריוו צו טאָלסטאָיען געפינט זיך אין דעם מאָסקווער טאָלסטאָי־מוזיי און איז צום ערשטן מאָל פּובליקירט געוואָרן אין אַ ייִדישער איבערזעצונג אין דעם אַלמאַנאַך „סאָוועטיש" נומער 12, וואָס איז געווען געווידמעט שאָלעם־אַלייכעמען. מיר ברענגען דאָ אַ רעפּראָדוקציע פונעם ציטירטן אָריגינאַל נום. 1148.

אין פּראָצעס פון איבערזעצן טאָלסטאָיס מייַסעלעך פאַרגיט שאָלעם־אַלייכעם טאָלסטאָיען אַ רײ פראַגן, וועלכע דאַרפן קלאָר מאַכן דעם אינהאַלט, די אַלגעמיינע אידײ און באַזונדערע דעטאַלן, מאָטיוון און געשטאַלטן פון די צוגעשיקטע ווערק. און ל. נ. טאָלסטאָי שרייַבט דעריבער אַ באַזונדער בריוו, וואָס דרוקט זיך ווי אַן אַרייַנפיר צו די מייַסעלעך. דעם דאָזיקן בריוו גיט שאָלעם־אַלייכעם אין אָריגינאַל, אָן אַן איבערזעצונג אין ייִדיש, צוליב מער איבערצייַגעוודיקייַט. שאָלעם־אַלייכעם פּרוּווט אויך בא טאָלסטאָיען, ער זאָל די דאָזיקע מייַסעלעך אין ערגעץ ניט פּובליקירן, קאַלזמאַן עס וועט ניט דערשינען די ייִדישע זאַמלונג, וואָס וועט אַזויאַרום פאַרגרעסערן איר דערפאָלג פאַר דער וועלט.

אין דעם בריוו שרייַבט טאָלסטאָי:

„כאָשעווער הער סאָלאָמאָן נאָומאָוויטש, איך האָב פאַרגעסן צושיקן אייַך עטלעכע ווערטער, אַלס פאָרעדע צו מייַנע מייַסעלעך.

דער פאַרטראַכט פון דעם מייַסעלע „דער קייסער אַסאַרכאַדאָן" געהערט ניט מיר, איך האָב עס גענומען פון אַ מייַסעלע פון אַן אומבאַקאַנטן אַווטאָר, וואָס איז געווען געדרוקט אין דייַטשישן זשורנאַל „טעאָסאָפישער וועגווייַזער", נומער 5 פון 1903 יאָר, אונטערן נאָמען „דאָס ביסטו".

וואָס איז שייַעך דעם מייַסעלע „דרייַ פראַגן", קאָן אויפקומען אַ פאַרקערטע מיספאַרשטייעניש. בא לעסקאָוון איז פאַראַן אַ געדרוקט מייַסעלע אָף דער דאָזיקער טעמע, און עס קאָן זיך אויסדאַכטן, אַז איך האָב אויסגענוצט דעם הויפּט־געדאַנק פון זייַן מייַסעלע. אינדערעמעסן אָבער איז לעסקאָוון געפעלן געוואָרן מייַן געדאַנק, וואָס איך האָב אַרויסגעזאָגט און אָפּגעדרוקט מיט 15 יאָר צוריק אין דעם „צוועטניק" (אַלמאַנאַך) פונעם פאַרלאַג „פּאָסרעדניק", און ער האָט אים אויסגענוצט, באַקומענדיק אָף דעם מייַן האַסקאָמע".

דאָ האָבן מיר, אַגעוו, אַ זייער באַלערעוודיקן בייַשפּיל און מוסטער פון די זויבערסטע ליטעראַרישע זיטן פון טאָלסטאָיען און זייַן סוויווע.

די דרייַ מייַסעלעך פון טאָלסטאָיען אין שאָלעם־אַלייכעמס איבערזעצונג זייַנען אַרייַן אין זאַמלבוך „הילף". אונטערגעטראָגן זייַנען זיי אַזוי:

קאַפּ. 7. דרייַ מייַסעס: א) האַקראָמע. ב) אַסאַרכאַדאָן דער קיניג פון אשור. ג) האָרעוואַניע, שטאַרבן און קראַנק זייַן. ד) דרייַ זאַכן. געשריבן ספּעציִעל פאַר דעם זאַמלבוך „הילף" לעוו טאָלסטאָי, יאַסנע פּאָליאַנע, 19 אווגוסט 1903. איבערזעצט פון אָריגינאַל — שאָלעם־אַלייכעם.

דערצו גייט נאָך אַ באַמערקונג פון רעדאַקציע מיט אַ וואָרענונג פאַר אייניקע לעזער — איבערזעצער, וועלכע וועלן האָבן כיישעק איבערזעצן די „דרייַ מייַסעס" פון ל. נ. טאָלסטאָי אָף רוסיש, אַז זיי זאָלן „זיך ניט מאַטריִען זייַן, וואָרעם, ערשטנס, וועלן זיי אין דער בעסטער איבערזעצונג פון ייִדיש צוריק אָף רוסיש קיינמאָל ניט אויסקומען אַזוי ווי זיי זייַנען געשריבן פון גראַף טאָלסטאָי אַליין, און צווייטנס, דער קסאַוויאַד פון ל. נ. טאָלסטאָי אין רוסיש וועט זיך אָפּדרוקן אין אַן אַנדער אָרט און וועט מיט דער צייַט אַרויסגיין אין אַ באַזונדער בוך. די ערשטע צוויי מייַסעס דרוקן זיך גלייַכצייַטיק אין פאַרשיידענע צייַטונגען און ביכער, אין פאַרשיידענע שפּראַכן, נאָר די דריטע געפינט זיך נאָר אין „הילף".

ווי מיר זעען, האָט זיך דאָ שאָלעם־אַלייכעם גוט באַוואָרנט פון אייניקע פיפיקע, ניט געבעטענע איבערזעצער פון טאָלסטאָיס ווערק אָף ייִדיש. שפּעטער וועלן מיר זען, ווי ער ראַנגלט זיך און פירט מילכאָמע מיט אַ רײ ניט געבעטענע איבערזעצער און „איבערדיכטער" פון זייַנע אייגענע ווערק.

וואָס איז שייַעך זייַן איבערזעצונג, וועגן זייַן אייגענעם צוגאַנג און פּרינציפּן אָף דעם געביט, טיילט זיך שאָלעם־אַלייכעם גאַנץ גענוי אין זייַן פאָרלויפיקן בעאַריכעסדיקן בריוו צו טאָלסטאָיען פון דעם 25 אווגוסט 1903, פון וועלכן מיר ברענגען אַ גרעסערן אויסצוג. שאָלעם־אַלייכעם אַרגומענטירט דאָ זייַנע אָפּווייַכונגען פון טאָלסטאָיס אָריגינאַל אָף פאָלגנדיקן אויפן:

[1] שאָלעם־אַלייכעם. זאַמלונג קריטישע אַרטיקלען. קיִעוו, 1940, ז. 283.

[2] „אויסגעוויילטע בריוו", ז. 199.

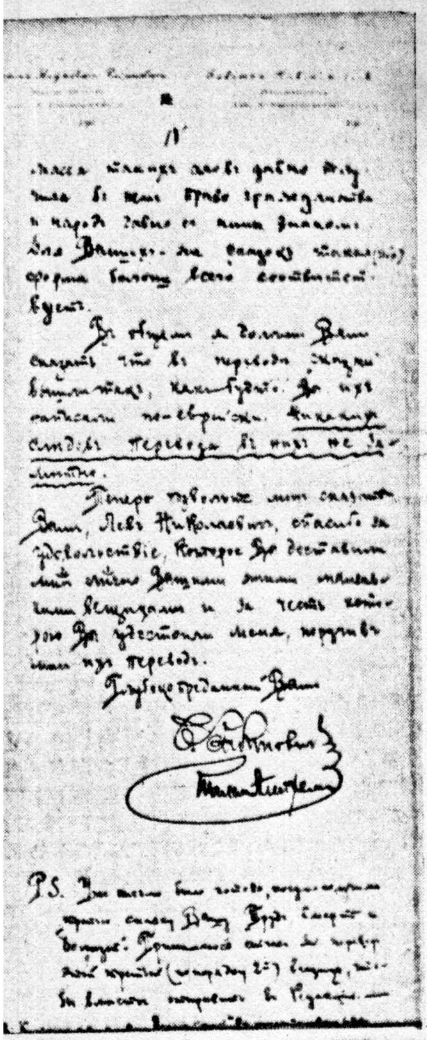

א זייַט פון שאָלעם־אַלייכעמס
בריוו צו ל. נ. טאָלסטאָי

„...איך פאַרשטיי גאָר אַנדערש דאָס וואָרט „איבע
צונג". פאַרהיטנדיק דעם זין, דעם גייַסט און דעם
שטעבלעכן אינהאַלט פון אייַערע מייַסעלעך, האָב איך
באַמיט זיי צוצוגעבן די שיינקייַט, וואָס עס פאַרמ
אונדזער ביז גאָר פּאָשעטע און גלייַכצייַטיק בילדער
פאָלקס־שפּראַך. דעריבער האָב איך אין אייניקע ער
זיך געמוזט אָפּזאָגן פון געווויסע אויסדרוקן פון אָריגי
און פאַרבייַטן זיי מיט זאַפטיקע, ריין־ייִדישע אויסדו
און ריידנסאַרטן. אַלס אילוסטראַציע וועל איך אייַך בו
גען אַ פּאָר בייַשפּילן פון דעם ערשטן מייַסעלע. איר
זאָך אַזוי גוט באַקאַנט מיט די איראָפּעיִשע שפּראַכן,
איר וועט געוויס פאַרשטיין — זאָל זייַן אַפילע בלויז
כוש, אַלס גרויסער קינסטלער — דעם ייִדיש־דייַטש
זשאַרגאָן.

אָט זייַנען די בייַשפּילן:

זייַט 1. «ировать с моими друзьями»
דאָס וואָרט «пир» ווערט אין זשאַרגאָן פאַרביטן
העברעיִשן וואָרט „סודע", דעריבער איז «ировать
אין זשאַרגאָן ניט פאַראַן. דעריבער איז מיר אויסגעקו
צו פאַרבייַטן עס מיט אַ גאַנצער פראַזע: „לעבן אַ ג

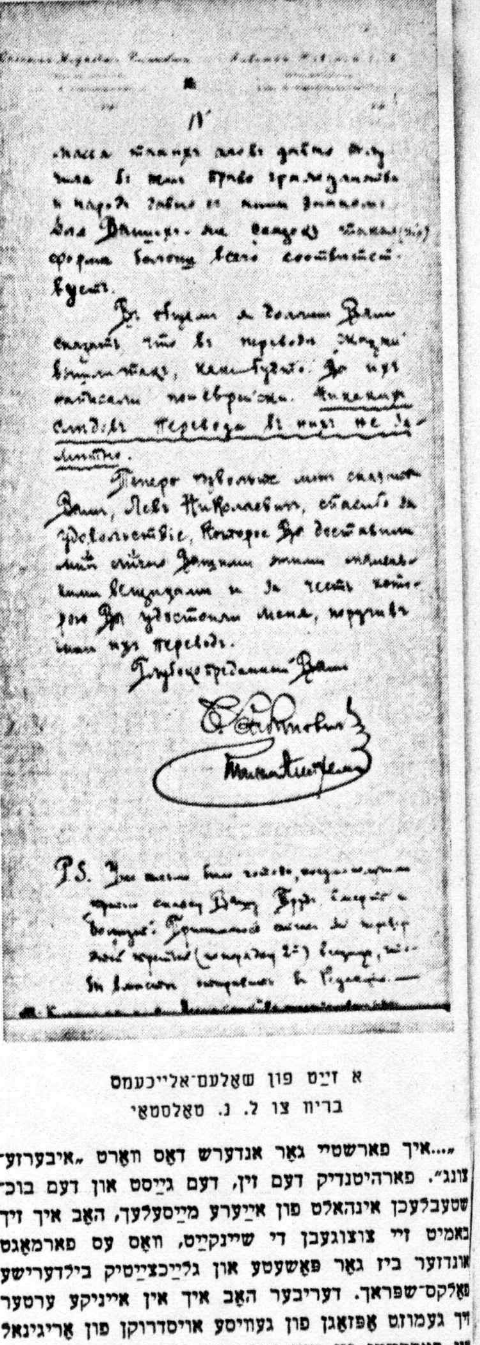

Я считаю долгом Вам сказать, что в переводе ... Никакого ... перевода ... не ...

Теперь позвольте мне сказать Вам, Лев Николаевич, спасибо за удовольствие, которое Вы доставили мне своими ... и за честь, которою Вы удостоили меня, ... переводы.

Глубоко преданный Вам

Ш. Рабинович

Шолом-Алейхем

P.S. ...

א זײַט פון שאָלעם־אַלייכעמס
בריוו צו ל. נ. טאָלסטאָי

„...איך פאַרשטיי גאָר אַנדערש דאָס וואָרט „איבערזעצונג". פאַרהיטנדיק דעם זין, דעם גײַסט און דעם בוכשטעבלעכן אינהאַלט פון אײַערע מײַסעלעך, האָב איך זיך באַמיט זיי צוצוגעבן די שיינקייט, וואָס עס פאַרמאָגט אונדזער ביז גאָר פּאַשעטע און גלײַכצײַטיק בילדערישע פאָלקס־שפּראַך. דעריבער האָב איך אין אייניקע ערטער זיך געמוזט אָפּזאָגן פון געוויסע אויסדרוקן פון אָריגינאַל און פאַרבײַטן זיי מיט זאַפּטיקע, ריין־ייִדישע אויסדרוקן און ריידנסאַרטן. אלס אילוסטראַציע וועל איך אײַך ברענגען א פּאָר בײַשפּילן פון דעם ערשטן מײַסעלע. איר זײַט זאָך אזוי גוט באַקאַנט מיט די אייראָפּעיִשע שפּראַכן, אז איר וועט געוויס פאַרשטיין — זאָל זײַן אפילו בלויז מיטן [illegible]ש, אלס גרויסער קינסטלער — דעם ייִדיש־דײַטשישן זשאַרגאָן.

אָט זײַנען די בײַשפּילן:

זײַט 1. «Пировать с моими друзьями» דאָס וואָרט «пир» ווערט אין זשאַרגאָן פאַרביטן מיטן העברעיִשן וואָרט „סודע", דעריבער איז «пировать» אין זשאַרגאָן ניט פאַראַן. דעריבער איז מיר אויסגעקומען צו פאַרבײַטן עס מיט א גאַנצער פראַזע: „לעבן א גוטן טאָג" — בוכשטעבלעך «жить хороший день» דאָס הייסט פריילעך פאַרברענגען די צײַט, וואָס באַטײַט מער ווי «пировать».

זײַט 1. издохнет — האָט אויך א העברעיִש וואָרט „פּייגער — פּייגערן" — האָב איך פאַרביטן מיט דער פראַזע: „ביז די קאָשערע נעשאָמע (душа) וועט אים אויסגיין" — пока «каширная» душа его не отлетит. קאָשערע נעשאָמע — благочестивая душа — איז אַן אַלעגאָרישע און איראָניש־פאַראַכטנדיקע פאָרם.

זײַט 4.

Лаиліэ страдает... и бессильной злобы. Он чувствует себя бессильным и т. д.

דאָס וואָרט «бессилие» איז אין זשאַרגאָן ניטאָ. דערצו כאַזערט זיך עס דאָ איבער צוויי מאָל. עס איז אויסגעקומען פאַרבײַטן די קאָנסטרוקציע אָף אזא אויפן: לאַיליע לײַדט ניט אזוי פון הונגער און פון ווייטעק, ווי פון ביזאָיען (стыд, гебр.) און פון קאַס (злоба, гебр.) (а вместе с предыдущим — бессильная злоба)

עס ברענט אים, נאָר ער פילט, אז ער איז ניט אימשטאַנד זיך רעכענען מיטן סוינע (враг, гебр.), אָפּצאָלן אים פאַר אַלצדינג, וואָס ער טוט מיט אים. און ווײַטער:

«Одно, что он может, это то, чтобы не доставить своим врагам радости видеть и т. д.»

איז אין דער איבערזעצונג געענדערט אזוי: „איין זאַך, וואָס ער קאָן אים אָפּטאָן (отплатить, отомстить), איז נאָר דאָס, וואָס מאַקעס (болячки, гебр.) וועט דער סוינע ? (враг, гебр.) חיסן (פאַרמעקט) אאַח. אין רוסיש (אָף דער פאָלקס־שפּראַך) וואָלט עס געקלונגען אזוי:

«К залитому кровью месту казней». אאַח.
«Черта с два он будет знать»

האָט מען געמוזט שטאַרקער באַטאָנען — место казней — צום גוטן אָרט, וואָס איז באַשפּריצט מיט בלוט.

זײַט 5. דאָס וואָרט גוטן (хороший) איז אָנגעווענדט אינעם זעלבן אַלעגאָרישן זין — צום פאַרבלוטיקטן פלאָקן.

זײַט 5.

«Лаиліэ догадывается, что кол этот освободили для его казни»

און לאַיליע שטויסט זיך אָן, אז דער גוטער פלאָקן (кол) איז אָנגעגרייט (פאַרבערײַטעט) פון זײַן קאָוועד וועגן — для его чести. אין רוסיש איז דער אויסדרוק עפּשער ניט צום אָרט, אָבער אין ייִדישן זשאַרגאָן, — איז ווײַבאַלד מע האָט אָנגעגרייט, איז עס אומבאַדינגט פון זײַן קאָוועד וועגן.

זײַט 5.

«Два палача подхватывают и т. д. и хотят опустить на кол»

אין דער איבערזעצונג: און די צוויי טאַליאָנים (палачи, гебр.) כאַפּן אונטער דאָס דאַזיקע לײַב פאַר די דאַרע פיס, הייבן אויף און ווילן אים אַרופזעצן אַפן גוטן שפּיץ פונעם גוטן (פאַרמעקט) פלאָקן. אין רוסיש וואָלט עס געקלונגען אומגעלומפּערט:

«На добрую вершину доброго кола».

אָבער אין ייִדיש איז עס פונקט אָנגעמאָסטן.

וואָס אָנבאַלאַנגט די העברעיִשע ווערטער, וואָס זײַנען דאָ, ווי איר זעט, פול און פיל אין מײַן איבערזעצונג, מוז איך אײַך דערקלערן, אז דער זשאַרגאָן דער ייִדישער, וואָס רײַכער ער איז מיט העברעיִשע סובסטאַנטיוון און ווערבן, אַלץ שענער איז ער; א מאַסע אַזעלכע ווערטער האָבן

שוין לאנג זיך איינגעבירגערט אין יידיש און דאָס פאָלק איז שוין לאנג מיט זיי באקאנט. פאר אייערע מײַסעלעך איז אזא (העברעיִזירטע) פאָרם אמערסטן צוגעפּאסט.

אין אלגעמיין דארף איך זאָגן, אז אין דער איבער־זעצונג האָבן די מײַסעלעך זיך באקומען אזוי, גלײַך ווי איר וואָלט זיי געשריבן אין יידיש. קיינע סימאָנים פון איבערזעצונג איז אין זיי ניט צו באמערקן".

אלזאָ, די געדאנקען, וועלכע שאָלעם־אלייכעם זאָגט דאָ ארויס וועגן די פּרינציפּן פון איבערזעצן, ווי אויך די בײַשפּילן, וואָס ער ברענגט דאָ, שטייען אף דער הייך פון די הײַנטצײַטיקע נײַסטע פאָדערונגען צו דער קולטור פון איבערזעצן און זײַנען אויך באזונדער באלערעוודיק פאר די הײַנטצײַטיקע איבערזעצער פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק אין רוסיש.

צו די איבערזעצונגען פון זײַנע ווערק אין רוסיש איז שאָלעם־אלייכעם געווען באזונדערס אופמערקזאם. ס'איז גענוג צו דערמאָנען זײַנע פּילצאָליקע בריוו פון 1910—1913 צו זײַן ערשטן רוסישן איבערזעצער יולי יאָסיפאָוויטש פינוסן און זײַן אייגענע ארבעט איבער דער צו־גרייטונג צום דרוק פאר דער רוסישער איבערזעצונג פון זײַן „פארקישעפּטן שנײַדער". דאָ האָט דער אווטאָר געהאט צוויי הויפּט־פאָדערונגען: 1) פארקירצן ווי ווײַט מעגלעך פּסוקים און מאָמענטן פונעם יידישן רעליגיעזן שטייגער, וואָס איז ניט אינטערעסאנט און וועט ניט דער־גיין צום ניט־יידישן לייענער; 2) ווי ווײַט מעגלעך פאר־קירצן און ארויסוואַרפן יענע ספּעציפישע, אידיאָמאטישע אויסדרוקן, די שפּיל פון קלאנגען און אָנדײַטן, וועלכע זײַנען שווער איבערצוזעצן און פארלירן דעם הומאָריס־טישן טאַם בא דעם ניט־יידישן לייענער.

דער אינטערעס צו שאָלעם־אלייכעמס שאפן איז בא אונדז אין סאָוועטנפארבאנד ביז גאָר גרויס, און זײַן פּער־זענלעכע ארבעט איבער א ווערק פאר דער רוסישער איבערזעצונג קאָן האָבן אן אינטערעס פאר די רוסישע איבערזעצער.

עמעס, ניט אלץ, וואָס שאָלעם־אלייכעם רוקט ארויס, דארף איצט אומבאדינגט אָנגענומען ווערן. ווי צו יעדער היסטאָרישער דערשײַנונג, דארף דאָ זײַן א קריטישער צוגאנג, ווײַל דעם שרײַבערס שעפערישע פּראקטיק איז דאָך ענג פארבונדן מיט דער צײַט און געזעלשאפט פון יענע יאָרן. עס זײַנען פאראן, אשטייגער, ענדערונגען און קירצונגען צוליב צענזור־טײַמים, וועלכע האָבן איצט גאָר א פארקערטע באדײַטונג. דער סאָוועטישער איבערזעצער דארף עס, נאטירלעך, נעמען אין אכט.

וועגן די איבערזעצונגען פון זײַנע אייגענע ווערק האָט שאָלעם־אלייכעם געשריבן, אז ער איז מער ווי זיכער, אז ווי גוט זיי זאָלן ניט זײַן, וועלן זיי מער געפעלן ווערן דעם ניט־יידישן לייענער, ווי דעם יידישן, וועלכער איז באקאנט מיטן אָריגינאל.

דער ערשטער, ווער עס האָט עס פארשטאנען, איז גע־ווען מאקסים גאָרקי, וועלכער האָט באלד דערפילט, אז אף רוסיש איז „שווער איבערגעבן דעם טרויעריקן און הארציקן הומאָר פון אָריגינאל, ניט געקוקט אף דעם, וואָס די איבערזעצונג איז געמאכט מײַסטערהאפט און מיט ליבע צום אווטאָר"[1].

[1] פון גאָרקיס באריםטן בריוו צו שאָלעם־אלייכעמען וועגן דעם ערשטן באנד פון זײַנע געזאמלטע ווערק אין רוסיש — וועגן „מאָטל פּייסי דעם כאזנס" («Дети черты»).

דאָס זעלבע מערקט אָפּ אויך דער רוסישער שרײַבער־הומאניסט אלעקסאנדער איוואנאָוויטש קופּרין, וועלכער האָט שפּעטער געשריבן שאָלעם־אלייכעמען:

„אנדערע לאכן, לייענענדיק אײַער טרויעריקן הומאָר, און איך וויין..."[1].

מיט דעם דערקלערט זיך אויך אין א היפּשער מאָס, וואָס גאָרקי — דער גרויסער ענטוזיאסט און באגײַסטערטער פרײַנט פון די נאציאָנאלע ליטעראטורן, האָט א לאנגע צײַט זיך ניט אנטשלאָסן ארויסצוגעבן די זאמלונגען פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק, ווי אויך אלגעמיינע זאמלונגען פון יידישע בעלעטריסטן, וועגן וועלכע עס האָט זיך געפירט א לעבהאפטיקער אויסטויש צווישן גאָרקין, שאָ־לעם־אלייכעמען און גאָרקיס מיטארבעטער, אין מעשך פון די יאָרן 1900—1903. גאָרקין, ווי עס איז שוין גענוי באַ־וווּסט פון א ריי אלטע און נײַע קוועלן, האָט ניט באפרי־דיקט די קוואליטעט פון די איבערזעצונגען, און ער האָט אלץ געטרוימט, אז „פארן ארויסגעבן זאמלונגען פון די נאציאָנאלע שרײַבער זאָל זיך נעמען ניט קיין פירמע פון פּריוואטע פארלעגער מיט קאָמערציאָנעלע צילן, נאָר א קאָלעקטיוו פון גרויסרוסישע שרײַבער"[2].

עס וואָלט געווען ניט ריכטיק צו מיינען, אז שאָלעם־אלייכעם האָט געהאלטן פאר אומעגלעך צו איבערזעצן זײַנע ווערק אין רוסיש, באזונדערס אזעלכע פאָלקסטים־לעכע ווערק, ווי דער „פארקישעפטער שנײַדער". פארקערט, ער הערט ניט אוף צו קלערן און טרוימען וועגן דעם און זעט אין דערין ניט בלויז א ליטערארישע, נאָר אויך א גוואלדיקע געזעלשאפטלעכע און פּאָליטישע באדײַטונג. דאָס זעט מען אָנשוילעך פון זײַן באוווּסטן פאָרוואָרט צום ערשטן באנד פון דער ערשטער סיסטעמאטישער און דאָס־ראָל אווטאָריזירטער אויסגאבע אין פינוסעס איבערזע־צונגען פארן פארלאג „סאָווערמעניִע פּראָבלעמי". אויך פון א ריי אנדערע ארויסזאָגונגען זײַנע. שאָלעם־אלייכעם ווײַזט בלויז אָן, מיט א געוויסער באדויערונג, אף די שווע־ריקײַטן באם איבערזעצן, זוכט מעגלעכקײַטן פאר א גע־לונגענער רעאליזאציע פון דער דאָזיקער אונטערנעמונג. שאָלעם־אלייכעם, ווי באוווּסט, האָט באזונדערס שטארק איבערגעלעבט זײַן „ערשטן ארויספאָר" פאר דעם „ניט־יידישן פּובליקום". מיט דער איבערזעצונג פון זײַנע ווערק האָט ער געהאָפט מיטהעלפן צעשטערן די „טויבע וואנט", וואָס איז טויזנטער יאָרן קינסטלעך געשאפן געוואָרן צווישן דעם יידישן פאָלק און אנדערע פעלקער.

מיט באפרידיקונג קאָנען מיר איצט קאָנסטאטירן, אז פון נאָך דער אָקטיאבער־רעוואָליוציע איז די קולטור פון די איבערזעצונגען פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק, ניט גע־קוקט אף א ריי בלויזן און אפילע דורכפאלן, שטארק אויסגעוואקסן. „דער פארקישעפטער שנײַדער" אין שאמ־באדאלס איבערזעצונג איז געמאכט אָן קופּיורן, כאָטש עס זײַנען ניט אויסגעמיטן געוואָרן אייניקע פארדריס־לעכע בלויזן און ליאפּסוסן[3]. פארשטייט זיך, אז די

[1] ציטירט פון דער העברעיִשער איבערזעצונג פון א.ד. בערקאָוויטש אין זײַנע געזאמלטע ווערק. ב. 9, ז. 70: „אחרים צוחקים למקרא הומור־היגונים שלך, ואני בוכה".

[2] זע איליא גרוזדעוו. „גאָרקי", פ־ג „יונגע גוואַרדיע", 1958, ז. 298—299.

[3] זע דעם דערמאָנטן אלמאנאך „סאָוועטיש" נומ. 12 וועגן דעם „פארקישעפטן שנײַדער".

איבערזעצונגען פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק נײַטיקן
נאָך אין ווײַטערדיקער פארפולקומונג[1]. אָבער שוין
קאָנען מיר זאָגן, אז די איבערזעצונגען פון שאָלעם־א
כעמס ווערק ווערן זייער וואַרעם אופגענומען פון
לייענער פון פארשיידענע נאציאָנאליטעטן און אפילע
יענע יידישע לייענער, וועלכע זײַנען „באקאנט מיטן
גינאל".

שאָלעם־אלייכעם האָט זיך זייער שטרענג באצויג
זײַנע איבערזעצער. אייניקע האָט ער דערלויבט (אויג
האָט בא אים ביכלאל געפרעגט) און אנדערע האָט
קאטעגאָריש פארבאָטן צו איבערזעצן זײַנע ווערק אי
סיש. עס זײַנען אויך געווען ניט דערלאָזבארע פאלן
אנארכיע און הפקירעס — אייניקע אומגעבעטענע
לעגער און איבערזעצער האָבן, ניט רעכנענדיק זיך
שאָלעם־אלייכעמס ווילן, פּובליקירט שלעכטע און
קריפּלטע איבערזעצונגען.

עס איז קעדײַ צו ברענגען אן אויסצוג פון שא
אלייכעמס א בריוו פארן 23 פעברואר 1906 יאָר צו א
אן אמעריקאנער, דאָקטער פישבערג, וועלכער האָט
מענדירט שאָלעם־אלייכעמען ווענדן זיך צו א ייִדי
גלישן זשורנאליסט — צו איינעם א ב. ריטשארדס,
כער זאָל זיך פארנעמען מיט אײַנאָרדענען שאָלעם
כעמס עיניאָנים אין אמעריקע. שאָלעם־אלייכעם האָט
לעך באקומען א בריוו פון דעם דאָזיקן ריטשארדסן
וואָס האָט אים מאמעש ארויסגעבראכט פון די קיילי
ווענדט זיך מיטן דאָזיקן בריוו צום דאָקטער פישבע
ער איראָניזירט גאליק איבער דעם רעקאָמענדירטן
ריטשארדסן.

„דעם ריטשארדס בריוו — אָסער אויב איך פאר
עפּעס שרײַבט ער מיר וועגן מײַן דיספּוט מיטן
בלאט". ווען האָב איך דיספּוטירט מיטן „טאָג־ב
נאָך שרײַבט ער מיר, אז ער האָט איבערזעצט מײַן
ציילונג „דעם בלינדן כאזנס טאָכטער" אף ענגלי
דער בלינדער כאזן אזוי וויסן פון זײַן טאָכטער,
טאָכטער זאָל אזוי וויסן פון איר בלינדן טאטן,
הייב אָן צו וויסן, וואָס דאָס איז פאר א דערציילונג
האָב קיינמאָל אזעלכעס ניט געשריבן!"[2].

שאָלעם־אלייכעמס ווערק האָט מען אָנגעהויבן
זעצן פארהעלטניסמעסיק פרי, און אף פארש
שפּראכן. אין 1903 יאָר שרײַבט ער ראווניצקין:

„פון מײַנע ווערק זײַנען איבערגעזעצט א ס
רוסיש, אויך אין פּויליש, אין דײַטש און איצט
גליש"[3].

ליידער, האָבן די איבערזעצונגען פון שאָלעם־אל
ווערק ביזן 1910 יאָר געטראָגן א צופעליקן כאר
און אים איז שווער געווען נאָכצופאָלגן אלע איבע
גען, אָנפירן מיט זיי אָדער ביכלאל רעאגירן אף
גרעסטן אינטערעס שטעלן פאר אונדז פאָר די ש
איין מאָל דערמאָנטע פינוס־איבערזעצונגען.

שאָלעם־אלייכעמס „קאָנטראקט" מיט דעם
„סאָווערמעניִע פּראָבלעמי" האָט אים געדינט א
שפּאר אין קאמף מיט אומפאראנטוואָרטלעכע איבע
וולגאריזאטאָרן פון זײַנע ווערק.

[1] זע מוישע מײַדאנסקי. „צו ווײַט
פארפולקומונג" („ס. ה." 1968, נומ. 11).

[2] שאָלעם־אלייכעם. אויסגעוויילטע בריוו,
170.

[3] דאָרטן, ז. 139.

איבערזעצונגען פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק נייטיקן זיך נאָך אין ווײַטערדיקער פארפולקומונג¹. אָבער שוין איצט קאָנען מיר זאָגן, אז די איבערזעצונגען פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק ווערן זייער ווארעם אופגענומען פון די לייענער פון פארשיידענע נאציאָנאליטעטן און אפילע פון יענע ייִדישע לייענער, וועלכע זײַנען „באקאנט מיטן אָריגינאל”.

שאָלעם־אלייכעם האָט זיך זייער שטרענג באצויגן צו זײַנע איבערזעצער. אייניקע האָט ער דערלויבט (אויב מע האָט בא אים ביכלאל געפרעגט) און אנדערע האָט ער קאטעגאָריש פארבאָטן צו איבערזעצן זײַנע ווערק אין רוסיש. עס זײַנען אויך געווען ניט דערלאָזבארע פאלן פון אנארכיע און העפקיירעס — אייניקע אומגעבעטענע פארלעגער און איבערזעצער האָבן, ניט רעכענענדיק זיך מיט שאָלעם־אלייכעמס ווילן, פובליקירט שלעכטע און פארקריפלטע איבערזעצונגען.

עס איז קעדײַ צו ברענגען אן אויסצוג פון שאָלעם־אלייכעמס א בריוו פארן 23 פעווראל 1906 יאָר צו איינעם אן אמעריקאנער, דאָקטער פישבערג, וועלכער האָט רעקאָמענדירט שאָלעם־אלייכעמען ווענדן זיך צו א ייִדיש־ענגלישן זשורנאליסט — צו איינעם א ב. ריטשארדס, וועלכער זאָל זיך פארנעמען מיט אײַנאָרדענען שאָלעם־אלייכעמס איניאָנים אין אמעריקע. שאָלעם־אלייכעם האָט ענדלעך באקומען א בריוו פון דעם דאָזיקן ריטשארדסן אליין, וואָס האָט אים מאמעש ארויסגעבראכט פון די קיילים. ער ווענדט זיך מיטן דאָזיקן בריוו צום דאָקטער פישבערג, ווי ער איראָניזירט גאליק איבער דעם רעקאָמענדירטן רעטער ריטשארדסן.

„דעם ריטשארדס בריוו — אָסער אויב איך פארשטיי; עפעס שרײַבט ער מיר וועגן מײַן דיספוט מיטן „טאָג־בלאט”. ווען האָב איך דיספוטירט מיטן „טאָג־בלאט”? נאָך שרײַבט ער מיר, אז ער האָט איבערזעצט מײַן דערציילונג „דעם בלינדן כאזנס טאָכטער” אף ענגליש. זאָל דער בלינדער כאזן אזוי וויסן פון זײַן טאָכטער, און די טאָכטער זאָל אזוי וויסן פון איר בלינדן טאטן, ווי איך הייב אָן צו וויסן, וואָס דאָס איז פאר א דערציילונג?! איך האָב קיינמאָל אזעלכעס ניט געשריבן!”².

שאָלעם־אלייכעמס ווערק האָט מען אָנגעהויבן איבערזעצן פארהעלטניסמעסיק פרי, און אף פארשיידענע שפראכן. אין 1903 יאָר שרײַבט ער ראווניצקין:

„פון מײַנע ווערק זײַנען איבערגעזעצט א סאך אין רוסיש, אויך אין פויליש, אין דײַטש און איצט אין ענגליש”³.

ליידער, האָבן די איבערזעצונגען פון שאָלעם־אלייכעמס ווערק ביזן 1910 יאָר געטראָגן א צופעליקן כאראקטער, און אים איז שווער געווען נאָכצופאָלגן אלע איבערזעצונגען, אָנפירן מיט זיי אָדער ביכלאל רעאגירן אף זיי. דעם גרעסטן אינטערעס שטעלן פאר אונדז פאָר די שוין ניט איין מאָל דערמאָנטע פינוס־איבערזעצונגען.

שאָלעם־אלייכעמס „קאָנטראקט” מיט דעם פארלאג „סאָווערעמעניִע פראָבלעמי” האָט אים געדינט אלס אָנשפאר אין קאמף מיט אומפאראנטוואָרטלעכע איבערזעצער, וואולגאריזאטאָרן פון זײַנע ווערק.

---

¹ זע מוישע מײַדאנסקי. „צו ווײַטערדיקער פארפולקומונג” („ס. ה.” 1968, נומ. 11).

² שאָלעם־אלייכעם. אויסגעוויילטע בריוו, ז. 169—170.

³ דאָרטן, ז. 139.

צו דער צײַט געהערט זײַן בריוו פארן 9 יול 1910 יאָר צו איינער אן אָרלאָנסקע. דעם בריוו האָט אָנגעשריבן די טאָכטער, לויט דעם שרײַבערס אָנווײַזונג:

„גנעדיקע פרוי אָרלאָנסקאיא!

לויטן אופטראָג פון מײַן פאָטער, שאָלעם־אלייכעם, האָב איך די ערע ווענדן זיך צו אײַך מיט פאָלגנדיקן בריוו:

אין דער „קאָפעקע־צײַטונג” טרעפן מיר אָפט איבערזעצונגען פון שאָלעם־אלייכעמען, אונטערגעשריבענע מיט אײַער פאמיליע. צום באדויערן, דארפן מיר זיך מודיע זײַן, אז די דאָזיקע איבערזעצונגען מאכן אף אונדז א שוידערלעכן אײַנדרוק. אין נומ. 26 פון זשורנאל „איסקאָרקי” האָבן מיר זיך אָנגעשטויסן אף איינעם פון אײַערע שעדעווערן „קינדער”. פאר מײַן פאָטער איז עס געווען אן עמעסע פײַניקונג צו לייענען אײַער ארבעט.

וואָס איז עס פאר א שפראך!.. איר ווײַזט ארויס אן אומבעראכמאָנעסדיקע, אכזאָריעסדיקע באציִונג צו דער בידנער רוסישער שפראך, וועלכע איז בא אײַך פארוואנדלט געוואָרן אין עפעס א נײַעם זשארגאָן. איר ווייסט מיסטאמע, אז שאָלעם־אלייכעם האָט געשלאָסן א קאָנטראקט מיטן פארלאג „סאָווערעמעניִע פראָבלעמי” וועגן אן אויסגאבע פון זײַנע ווערק אין רוסיש. דעריבער ווענדט זיך צו אײַך שאָלעם־אלייכעם מיט א גנעדיקער ביטע ניט איבערזעצן אים מער; אין קעגנפאל וועט ער זײַן געצוווּנגען זיך ווענדן צום געריכט פון דער געזעלשאפטלעכער מיינונג דורך א פובליקאציע אין די צײַטונגען מיטן ציל צו פארטיידיקן זײַנע אינטערעסן אלס שרײַבער און קעדיי צו באוואָרענען זיך פון אזא אומפארשעמטן באגיין זיך מיט זײַנע ווערק...”¹

שאָלעם־אלייכעם האָט זיך א סאך מאָל ארויסגעזאָגט וועגן די פרינציפן פון איבערזעצן פון ייִדיש אף רוסיש און פארקערט, נאָר אין א באשטימטער סיסטעם האָט ער זײַנע ארויסזאָגונגען געבראכט אין די פילצאָליקע בריוו צו זײַן ערשטן ערנסטן, גראָד ניט פראָפעסיאָנעלן, איבערזעצער אף רוסיש, י. פינוסן.

מע דארף דערבײַ אָפמערקן, אז וואָס איז שײַעך די איבערזעצונגען אף רוסיש, האָט זיך שאָלעם־אלייכעם ניט פארלאָזן ניט אף זיך, ניט אף זײַנע רוסיש־ייִדישע איבערזעצער און אפילע ניט אף די אווטאָריטעטע קאָנסולטאנטן, ווי, אשטייגער, דער ייִדישער היסטאָריקער מארעק, וועלכער האָט פון אָנהייב אָן אקטיוו אָנטיילגענומען אין רעדאגירן פינוסעס איבערזעצונגען. שאָלעם־אלייכעם, ווי באוווּסט, האָט געפאָדערט, אז פינוס זאָל ווײַזן זײַן ארבעט רוסישע מענטשן, רוסישע שרײַבער. די זעלבע ביטע כאזערט ער איבער אין א בריוו פון 11 מײַ 1909 צום פראָפעסיאָנעלן רוסיש־ייִדישן שרײַבער ד. אײַזמאן:

„...גלײַכצײַטיק שיק איך אײַך אייניקע געדרוקטע זאכן (מײַנע), שוין לאנג (און שלעכט) איבערגעזעצטע אף רוסיש. כ׳וואָלט אײַך געבעטן דורכקוקן 2—3 פון זיי און אויך ווײַזן אמפיטעאטראָוון, וואָס וועט ער זאָגן, אלס ניט־ייִד, דאָס הייסט, צי קאָנען אזעלכע זאכן זײַן וויפל־ס׳ניט־איז אינטערעסאנט פארן רוסישן לייענער־פובליקום?”².

אין א פאָר כאדאָשים ארום שרײַבט שאָלעם־אלייכעם צו דעם זעלבן אדרעסאט:

---

¹ ציטירט פון א קאָפיע אין דער פינוס־קאָלעקציע.

² שאָלעם־אלייכעם. זאמלונג קריטישע ארטיקלען. קיִעוו, 1940, ז. 253.

„אגעוו, האָט זיך מיר געמאכט אן איבערזעצער, און דאפקע אין אדעס, דאָרט, ווו מע אקט אף „רישעס״, זאָל זיך גאָט דערבארעמען (די לעצטע, פאראָדירטע, פראזע שרײַבט שאָלעם־אלייכעם אף יידיש, מיט רוסישע אויסיר־עס). ער זעצט איבער אלע מײַנע נײַע אײַזנבאן־געשיכ־טעס. אָט מיט זיי וואָלט איך וועלן דעביוטירן אין א רוסישן זשורנאל... אײַך וועט דאָך גרינגער זײַן צו דער־קלערן (די מיטארבעטער פון דער רוסישער רעדאקציע), אז אויב ס׳איז שוואכלעך, איז אין דעם א סאך שולדיק די שפראך, אף וועלכער איך שרײַב״[1].

אין אן אנדער בריוו:

„מײַנע „אײַזנבאן־געשיכטעס״ בעטן זיך, ווי מע פארזי־כערט מיך, מע זאָל זיי איבערזעצן אין רוסיש״[2].

שאָלעם־אלייכעם שרײַבט א. פעטרישטשעוו, איינעם פון די אָנפירער פונעם זשורנאל „רוסקאָיע באָגאטסטוואָ״:

„אין פאל, ווען מײַן ראָמאן וואָלט דורך אײַך אָנגענומען ווערן („דער בלוטיקער שפאס״. — י. ס.), וואָלט איך שטארק געבעטן זאָרגעוודיק צו באארבעטן די איבערזע־צונג, מאכן די נייטיקע קאָרעקטיוון אינעם סטיל פון דער רוסישער שפראך״[3].

אינעם בריוו פון 3 סענטיאבער 1911 (פון קאָלעקציע) שרײַבט שאָלעם־אלייכעם פינוסן:

„די טעג פארענדיקט דעם ראָמאן „בלאָנדזנדע שטערן״ — 50 דרוקבויגן. עס בעט זיך איבערגעזעצט צו ווערן אף רוסיש. כ׳וועל עס אָבער טאָן בלויז בא איין טנאַי: איר זאָלט איבערזעצן, און די איבערזעצונג זאָל דורכקוקן א רוסישער ליטעראט, וועלכן איך וועל אָנווײַזן״.

---

[1] דאָרטן, ז. 258; [2] דאָרטן, ז. 257; [3] דאָרטן, ז. 251.

אזוי שרײַבט שאָלעם־אלייכעם זײַן אויסדערוויילטן איבערזעצער, וועלכער האָט זיך שוין אזוי גוט פארעקאָ־מענדירט מיט גוטער פראקטישער ארבעט!

אָבער דאָס איז נאָך ווייניק. שאָלעם־אלייכעם שרײַבט (עמעס, אין א שפאס, אָבער מיר ווייסן דאָך, וואָס עס באטײַט שאָלעם־אלייכעמס א שפאס) אין זײַנעם א בריוו צו אײַזמאנען:

„דאָס בעסטע וואָלט געווען, אז אלע רוסישע רעדאק־טאָרן און קריטיקער זאָלן זיך אויסלערנען יידיש. דעמלט וועלן זיי פארשטיין שאָלעם־אלייכעמען״[1].

און נעמען נעמט זיך עס אלץ דערפון, וואָס שאָלעם־אלייכעם איז געווען שטארק פארליבט אין דער יידישער שפראך און האָט געהאט וועגן איר זייער א הויכע מיינונג. אין דעם „שאָלעם־אלייכעם־בוך״ איז געבראכט אפילע א ספעציעלער „לינגוויסטישער״ עטיוד (אויך אין א שפאס) פון שאָלעם־אלייכעמען, ווו ער פארגלײַכט יידיש מיט א ריי אנדערע שפראכן, אפילע מיט... דער „קירצסטער שפראך אין דער וועלט — עספעראנטאָ״. ער קומט צום אויספיר, אז „קיינער פון זיי קומט ניט צו אונדזער יידיש״. זײַן הויכע מיינונג וועגן דער יידישער שפראך האָבן מיר אויך טיילווײַז געזען פון דעם אויבנדערמאָנטן בריוו צו טאָלסטאָיען.

טאקע פון דער גרויסער ליבע און אָפשײַ צו דער יידי־שער שפראך שטאמען שאָלעם־אלייכעמס הויכע פאָדערונ־גען צו די איבערזעצונגען פון זײַנע אייגענע ווערק און אויך פון די ווערק פון אנדערע יידישע שרײַבער.

---

[1] זאמלונג קריטישע ארטיקלען, ז. 258.

כראָניק

אויסשטעלונג פון היסטאָרישע עקספאָנאטן אין ווין

די דירעקציע פונעם באוווסטן עט־נאָגראפישן מוזיי אין ווין האָט ניט לאנג צוריק אײַנגעאָרדנט אין אירע זאָלן אן אויסשטעלונג פון יידישע היסטאָרישע בילדער און אויך פון פארשיידענע מינים עקספאָנאטן, וועלכע זי האָט אויסגעליִען באם יידישן מעלוכע־מוזיי אין פראָג.

א נײַער נומער פון דער יידישער צײַטשריפט „ביולעטין״

אין וואַרשע איז דערשינען דער נײַער (74) נומער פון דער צײַט־שריפט „ביולעטין״, וועלכן עס גיט ארויס דער יידישער היסטאָרישער אינסטיטוט אין פוילן. דער דאָזיקער נומער איז געווידמעט דער אלטער און נײַער געשיכטע פון די יידן אין פוילן.

קאָנפערענץ פון יידישע ביבליאָטעק־טוער

אין בריסל (בעלגיע) איז פאָרגעקומען א קאָנפערענץ פונעם פארבאנד פון יידישע און העברעיִשע ביבליאָ־טעקן אונטערן פאָרזיץ פון דר. עדעל־מאן, וועלכער האָט אָפגעגעבן א באַ־ריכט וועגן דער צוגרייטונג פון אן אלגעמיינעם קאטאלאָג פאר יידישע און העברעיִשע ביבליאָטעקן אין איי־ראָפע. לויט א באשלוס פון דער קאָנ־פערענץ וועט די ביוראָ פון דעם פאר־באנד אריבערגעפירט ווערן קיין לאָנ־דאָן.

אונטערגעצונדן א יידישע ביבליאָטעק אין מעלבורן

אין מעלבורן (אווסטראליע) זײַנען פון א סרייפע, וואָס איז אויסגעבראָכן אין יידישן קולטור־צענטער „קאדי־מאָ״, פארברענט געוואָרן בא 300 בי־כער, צווישן זיי אוניקאלע און אל־טערטימלעכע אויסגאבעס פון גרויסן ווערט.

ס׳איז פאראן א פארדאכט, אז די אונטערצינדונג איז ספעציעל אָרגאַ־נידירט געוואָרן. דער איניען ווערט געפאָרשט דורך דער מעלבורנער פאָ־ליצײַ.

יעשוע ליובאָמירסקי

זיכרוינעס וועגן דעם אקטיאָר רודאָלף זאסלאווסקי

רווון (רודאָלף) זאסלאווסקיס שעפעריש ל
איז א קייט פון גוואלדיקע אָנשטרענגונגען
בארײַכערן דעם רעפערטואר פונעם יידישן ט
טער מיטן טראגעדיע־זשאנער, און טאקע
די סאמע אָנגעזעענסטע ווערק פון דער איי
פעיִשער דראמאטורגיע. ס׳איז באוווסט, אז
דאָלף זאסלאווסקי האָט דער ערשטער אין ר
לאנד אופגעפירט אף דער יידישער בינע שעי
פירס „האמלעט״, איבסענס „די געשפענסטע
סטרינדבערגס „דער פאָטער״, דיומאס — „ק
שפילנדיק די צענטראלע ראָלן אין די אָנגע
זענע און אין אנדערע פיעסן, פלעגט זאסלאוו
זיי דערהייבן צו א באדײַטנדיקער ראָמאנטי
הייך. אויך זײַנע פארטניאָרן פלעגן אין א ד
שער מאָס מיטגעריסן ווערן מיט זאסלאווס
ענטוזיִאזם. אָבער ניט אלעמאָל איז עס געלונ
עס האָט אָפט פאסירט אויך אזוי, אז זאסלאוו
שפילט מיט העכסטן טעמפעראמענט, שפר
מאמעש מיט פײַער, און דער מיטשפילער זײַ
אָנשטאָט אונטערכאפן אָט די פונקען און זיי
בלאָזן, דערטרינקט זיי אין מוטנעם שטראָם
כאלטורנעם באלמעלאָכישן „אָפקנאקן די ר
לײדער, האָט זאסלאווסקי ניט פארמאָגט די
העריקע אויסגעהאלטנקײַט און טאקט אף איב
דערציִען אן אקטיאָר, אף ארויסרײַסן אים פון
אינערציע. אָבער מויכל זײַן אן אקטיאָר זײַן
לעסיקײַט, זײַן העפקירעס בעשאסן שפילן
דערוף איז זאסלאווסקי ניט קאפאבל געווע
מענטש מיט א ביז גאָר היציקן טעמפעראמ
האָט ער, קעדיי זיך קילן דאָס הארץ, אוועי
לאָזט זיך אפן גליטשיקן וועג פון נאַיִווע קו
סישע שפיצלעך, וואָס זייער ציל איז געווען
לערנען״ דעם נאכלעסיקן אקטיאָר.
א געוויסע דערקלערונג פון די מעשונעו
סטירעס אין זאסלאווסקיס כאראקטער קאָן
געבן א קורצע עקסקורסיע אין זײַן ביאָגרא
ער איז געווען א זון פון אן אומאניער ק
הענדלער, וואָס איז געווען מוזיקאליש באג
און וועלכן עס האָט געצויגן צו געזאנג, צו כ
נעס. אָט די מוזיקאלישקײַט און לעכצעני
מוזיק האָט רודאָלף זאסלאווסקי געיאַרשנט
זײַן טאַטן, וואָס פלעגט אים נעמען מיט זיך